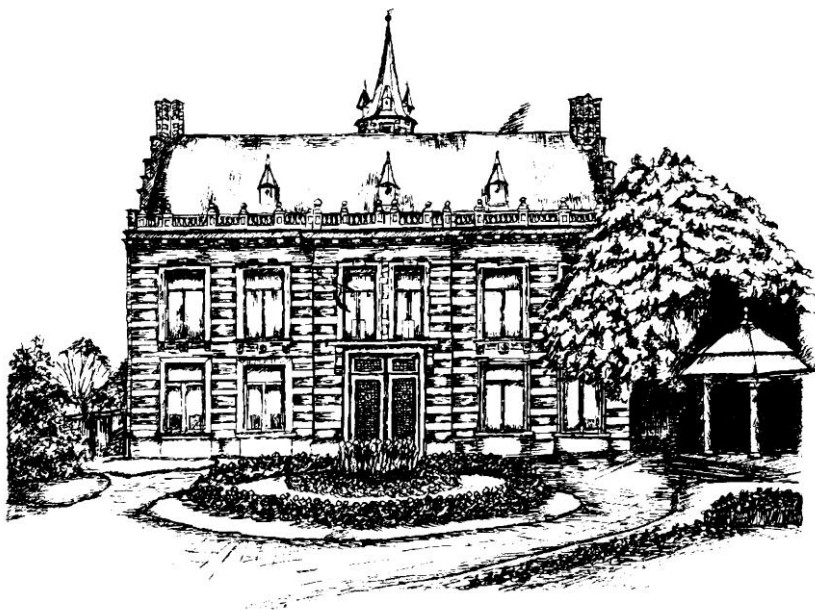

Driemaandelijks tijdschrift
Jaargang XXXIV nr. 1 – 2016
Afgiftekantoor Turnhout 1
Erkenningsnr. P708501
www.taxandriavzw.be

PB-PP
BELGIE(N) - BELGIQUE

Taxandria Nieuws

Ledenblad van Taxandria,
Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige
Kring van de Antwerpse Kempen v.z.w.

Inhoud

Woord vooraf	1
Jaarprogramma 2016	2
Uitnodiging lezing door Karl van den Broeck	3
Verslag van de lezing door Harry de Kok	4
Even opfrissen: 25, 50, 75, 100, ... jaar geleden	8
300 jaar geleden: de brand van het stadhuis	16
50 jaar Ruiterclub De Dreven	18
Verslag herdenking Wapenstilstand	19
Verslag Wereld Valkerijdag	20
Verslag voorstelling website Kempense Klaprozen	22
Schenking archieven en films familie Christian Boone	23
Nieuwe locatieverantwoordelijke Taxandriamuseum	25
Turnhout Groen- en Bloemenstad 2016	25
Erfgoedbomen: de Leopoldinum van het Torenhuis	26
Een houtschijf van de oude beuk aan De Warande	33
Aandacht voor Turnhoutse fabrieksschoorstenen	37
De Gen-iale Stamboom	39
Herdenking en activiteiten rond 150-170 jaar Vaart	40
Schenking foto van Taxandria- en stadsbestuur	41
Een gedenksteen in de Vredestraat	42
Boekbespreking: Renier Snieders, geneesheer in de 19 ^{de} eeuw	45
Foto van het Meldeamt in de Sint-Antoniusstraat	47
On(t)roerend erfgoednieuws: sint-Lucia	50
Monument van de Eerste Wereldoorlog: kazerne Blairon	52
Opnieuw archief geïnventariseerd	54
Schenking boeken Jos Geenen	54
De militaire begraafplaats van Oeren	55
De Franse Omwenteling en de gevolgen voor het gildeleven	56
Turnhoutsche studenten in de Groote Oorlog	57
Overlijdens	61
Enkele beeldhouwwerken van War Van Asten	62
Aanwinsten nieuwe boeken Stadsbibliotheek Taxandria	63
Zoektocht naar priester Hendrik Sloots	66
Reacties van leden	67
Foto (voorlopig?) onbekend nummer 22	68

Woord vooraf

Beste Taxandrialid,

Ruim laat, maar daarom niet minder gemeend, wens ik u het allerbeste voor 2016.

Dat we een goedgevuld Taxandriajaar tegemoet gaan, mag blijken uit het jaarprogramma op de volgende bladzijde. Naast deze lezingen komen er zonder twijfel ook nog enkele andere activiteiten bij die pas in de loop van dit jaar vorm zullen krijgen.

Wat in dit jaarprogramma minder duidelijk tot uiting komt, zijn de veelvuldige contacten en een breed netwerk die nodig zijn om dit programma te kunnen aanbieden. De tijd dat de Taxandriakring een quasi gesloten (heren)club was, ligt al vele jaren achter ons. Willen we ons als vereniging in de toekomst staande houden (en hopelijk meer dan dat!), moeten we verder de ingeslagen weg gaan, met multidisciplinaire contacten en samenwerkingen met andere verenigingen, serviceclubs en (erfgoed)organisaties. Ook u, trouw lid, behoort tot dit o zo belangrijk netwerk. We merken dat - enigszins ijdel – het gezegde “wie goed doet, goed ontmoet” de laatste jaren niet zonder vruchten is geweest. Doordat we als Kring heel vaak open stonden voor vragen van anderen en we deze “partners” dus veelvuldig ontmoetten, slagen we er in om telkens opnieuw de juiste sprekers voor lezingen en de meest geschikte auteurs van artikels voor het jaarboek aan te spreken en te kunnen engageren. Door het vertrouwen dat we van onze leden mogen genieten (waarvoor dank), merken we dat Taxandria meer en meer een bemiddelende rol speelt bij onder meer schenkingen, bewaargevingen en zoektochten.

Dit “maatschappelijk nut” komt ook tot uiting in een brochure die we binnen enkele maanden samen met Tram41 gaan verspreiden. Bestuurslid Bert Tops en ik schreven een beknopte geschiedenis van Turnhout, rekening houdend met de recente archeologische opgravingen en archivalische onderzoeken. Het doelpubliek van dit miniboekje is de breed geïnteresseerde (ook anderstalige) lezer die in enkele minuten een samenvatting krijgt van onze stadsgeschiedenis. De brochure zal o.a. in het Taxandriamuseum gratis worden aangeboden.

Hoe we de jeugd de volgende jaren meer gaan betrekken bij de museumwerking van Taxandria leg ik u graag in de volgende nieuwsbrief uitgebreid uit.

Ik beëindig dit korte voorwoord met een praktisch punt. We merken dat meerdere leden hun lidgeld voor 2016 al betaald hebben, wat uiteraard zeer goed is. Wie wil, kan dus al zijn of haar bijdrage betalen. De gegevens vindt u achteraan op de binnenkaft van deze nieuwsbrief. De officiële vraag tot betaling, inclusief een overschrijvingsformulier volgt in juni wanneer u het nieuwe Jaarboek ontvangt.

Bert Hendrickx
Voorzitter

Jaarprogramma 2016 (noteer alvast in uw agenda)

- Donderdag 24 maart: dhr. Karl van den Broeck over 'Waarom twee Turnhoutenaars de Indianen wilden redden'.
- Zondag 24 april 2016 is het Erfgoeddag met als thema Rituelen.
- Donderdag 16 juni: dhr. Jan Bastiaens over 'Duizend jaar Kempen in vogelvlucht. Een lezing over het landschap van de Kempen in de voorbije duizend jaar'. (locatie van de lezing is voorlopig onbekend!)
- Maandag 11 juli: uitzonderlijke medewerking aan de 11-juliviering aan het monument van Jozef Simons (tussen Kasteel en Warande) met een toespraak door prof. em. Dr. Ludo Simons. (past in het herdenkingsjaar van Jozef Simons)
- Zondag 11 september: Cultuurmarkt aan de Warande van 10.00 tot 17.00 uur. De Open Monumentendag vindt die dag ook plaats.
- Donderdag 29 september: dhr. Gib Van der Celen over 'Enkele gedachten bij 200 jaar kerkhof aan de Kwakkelstraat'.
- Najaarsexcursie (naar alle waarschijnlijkheid naar Groot-Brussel)
- Donderdag 8 december 2016: prof. em. dr. Ludo Simons over 'Van het kasteel naar het front. Het oorlogsdagboek 1914-1918 van Jozef Simons' en boekvoorstelling. Gekoppeld aan een officieel huldement aan het monument van Jozef Simons aan het kasteel en een bezoek aan de unieke tentoonstelling. De lezing en de tentoonstelling vinden plaats in de **Luifelzaal** van De **Warande** (via de hoofdingang en de trap links naar de eerste verdieping)

Doorgaans vinden de lezingen plaats op de zolder van het Taxandriamuseum, Begijnenstraat 28, 2300 Turnhout in samenwerking met TRAM41. Aanvangsuur van de lezingen is 20.00 uur. Iedereen is welkom, de toegang is gratis.

Lezing door dhr. Karl van den Broeck op donderdag 24 maart: 'Waarom twee Turnhoutenaars de Indianen wilden redden'

Op donderdag 24 maart om 20.00 uur zal journalist Karl van den Broeck een lezing houden op de zolder van het Taxandriamuseum, Begijnenstraat 28.

Hij schreef vijf jaar aan het boek 'Waarom ik de Indianen wil redden - Op zoek naar het kruis van Sitting Bull'. Daarin heeft hij het niet alleen over zijn eigen fascinatie voor de oorspronkelijke bewoners van Amerika; hij verrichtte ook onderzoek naar twee Turnhoutenaars, Francis Xaveer Kuppens (1838-1916) en Leopold Van Gorp (1834-1905). Zij vertrokken in 1857 met 'de grote zwartrok', pater Pieter-Jan De Smet, naar de missies van de jezuïeten in Amerika. Ze hadden een opleiding gekregen in de school van de Turnhoutse mecenas-zakenman Pieter-Jan De Nef.

Over de innige band tussen De Smet en De Nef werd eerder al gepubliceerd door leden van de Taxandriakring en in 2012 waren de kaarten van de rivier Turnhout en het meer De Nef nog te zien tijdens de expo 'Turnhout Terminus, Turnhout Centraal' waarvan Karl van den Broeck de curator was.

Tijdens deze lezing zal de auteur stilstaan bij de relatie tussen Turnhout en de kolonisatie van Amerika. Hij zal vertellen over Kuppens en Van Gorp. Zij waren getuigen van één van de meest ingrijpende gebeurtenissen in de moderne geschiedenis: de bijna volledige uitroeiing van de Noord-Amerikaanse Indianen én van de pogingen van - onder meer - de jezuïeten om daar iets aan te doen. Kuppens en Van Gorp speelden niet echt een hoofdrol, maar meelopers kunnen ze zeker niet worden genoemd.

Het boek 'Waarom ik de Indianen wil redden - Op zoek naar het kruis van Sitting Bull' van Karl van den Broeck verschijnt pas begin mei bij uitgeverij Polis. Deze lezing is dan ook een primeur voor Vlaanderen.

Verslag van de lezing door dhr. Harry de Kok: kennismaking met een wereldberoemd Turnhoutenaar Dr. Paul Janssen

Voor een zeer talrijk publiek sprak voormalig stadsarchivaris Harry de Kok op woensdag 9 december op de zolder van het Taxandriamuseum over dr. Paul Janssen. De spreker begon met de verdiensten van dr. Paul op te sommen: hij werd gelauwerd in de hele wereld met o.a. 22 eredoctoraten en 5 ereprofessoraten, hij is verkozen tot de 2de grootste Belg (na pater Damiaan), Janssen Pharmaceutica telt momenteel duizenden werknemers, hij had meer dan 100 patenten op zijn naam, 5 van zijn ontdekkingen zijn inmiddels erkend als 'essential drugs'. Dr. Paul kreeg nooit een Nobelprijs, maar hij kon al die eerbewijzen erg relativeren. Hij stelde aan zijn medicamenten de hoogste eisen: er moesten weinig neveneffecten zijn, ze moesten een hoog werkingspercentage hebben, makkelijk in te nemen zijn en niet te duur zijn. Hij stelde echter altijd dat medicijnen pas echt effectief waren als ze oordeelkundig werden ingenomen. Harry heeft dr. Janssen goed gekend en diens overlijden in Rome in november 2003 was ook voor hem een groot verlies.

Na deze inleiding beschreef hij hoe hij dr. Janssen heeft leren kennen en haalde hij herinneringen aan hem op. Toen Dr. Paul de erepenning overhandigd kreeg van de Marnixring, belde hij Harry op met de vraag om aanwezig te zijn, want hij wilde hem iets vragen. Hij gaf Harry de door hem uitgegeven boeken 'Adante Incantabile' en 'Ik zag Cecilia komen', met de mededeling dat hij ook een boek wilde uitgeven over de geschiedenis van de Nederlanden.

Hij was trouwens ook een gedreven schaker, was een uitstekende pianist en zong graag Vlaamse liederen.

Hij noemde zich Turnhoutenaar, Kempenaar, Belg en Europeaan. Nooit noemde hij zich echter Vlaming: Vlaanderen was voor hem te klein, bovendien was die term te erg gelinkt aan de collaboratie tijdens de Tweede Wereldoorlog.

Zo geraakte Harry dus betrokken bij de uitgave van het boek 'De Gouden Delta der Lage Landen'.¹ Vervolgens werden er redacteurs en medewerkers gezocht. Dr. Paul ontving die steeds zelf en leidde ze rond op het bedrijventerrein in Beerse. Harry sprak steeds met dr. Paul af op zijn domein 'De Bomen' in Vosselaar waar beiden dan geschiedkundige onderwerpen bespraken. Ook werd er in de tuin gewandeld en afgedaald naar de kelder waar een unieke verzameling precolumbiaanse kunst was ondergebracht. Het boek werd in 1996 gepresenteerd in het Egmontpaleis in Brussel.

Vervolgens handelde de spreker over de familie Janssen. Dr. Constant Janssen ('Dokter Vader') werd in 1895 geboren in Vlimmeren als telg van een bemiddelde landbouwersfamilie. De familie bewoonde er de boerderij De Zwaan. Zuster Maria (1890-1978) huwde en ging met haar echtgenoot in Turnhout wonen. Broer Louis (1894-1977) werd directeur van een steenbakkerij. Emiel (1897-1984) werd jezuïet en leraar. Hij was tevens een bekend literair criticus. In 1899 verhuisden de ouders met hun vier kinderen naar een boerderij in Rijkevorsel. Dat was een hele gebeurtenis, want de hele buurt was betrokken bij het 'overhalen van de boer'. Het was

¹ H. Balthazar, W. Blockmans, J.C.H. Blom (red.), *De gouden delta der Lage Landen: twintig eeuwen beschaving tussen Seine en Rijn*. Antwerpen, 1996.

een groot feest. In 1923 zijn de ouders ingetrokken bij de dochter in Turnhout. Grootvader Adriaan overleed in 1942.

Constant studeerde geneeskunde in Leuven en Gent. Hij studeerde af met grote onderscheiding en specialiseerde zich nadien in Wenen in de pediatrie. In 1925 leerde hij zijn toekomstige echtgenote kennen: onderwijzeres Margriet Flerackers. In dat jaar was Constant in een huis op de Grote Markt in Turnhout een (drukke) dokterspraktijk begonnen. Hij zag soms tot wel 100 patiënten per dag en moest vaak vaststellen dat hij machteloos stond. In 1926 kocht hij zijn eerste auto, in 1928 werd verhuisd naar een huis in de Renier Sniedersstraat. Dit voormalige ijzermagazijn werd omgebouwd, op de voordeur prijkt nog steeds een esculaap. Het echtpaar Janssen-Flerackers kreeg vier kinderen (Paul, Josée, Godelieve en Kristin).

Al vroeg was dr. Constant naast huisarts ook ondernemer. Via de Hongaar Vladislav Richter kwam hij in contact met de fabriek Richter, waarvan hij vanaf 1933 de producten ging verdelen. In 1934 werd in de Warandestraat de NV Producten Richter opgericht. In 1938 stopte hij voorgoed zijn dokterspraktijk en kocht in de Warandestraat (vlakbij de watertoren) een fabrieksgebouw samen met enkele andere aanpalende gebouwen. Tijdens de oorlog werd Richter doodgeschoten door de nazi's, het bedrijf van vader Janssen werd omgedoopt tot Eupharma. Alle banden met Richter werden verbroken. In 1956 begon een volledig nieuw bedrijf, het begin van Janssen Pharmaceutica. Het was erg succesvol, in de Warandestraat werd een (nog altijd bestaande) building van vier verdiepingen gebouwd. In 1954 kochten ze 'De Bomen' in Vosselaar. Dr. Constant werd echter ziek en stierf in 1970 in Antwerpen.

Het echtpaar had drie dochters en één zoon: Paul. Hij nam deel aan de jeugdbeweging en ging naar het strenge Sint-Jozefcollege. Hij leerde er talen, maar slechts weinig fysica en scheikunde. Net als vele jaargenoten ging hij nadien geneeskunde studeren. Vanaf 1943 studeerde Paul in Namen. De sombere oorlogsomstandigheden zorgde voor een uitstekend studieklimaat. Hij leerde er veel scheikunde, de combinatie met geneeskunde zou zijn verdere leven bepalen. dr. Paul in 1954 in zijn eerste laboratorium in Turnhout. Bron:

<http://www.kilmerhouse.com/>

Daarna studeerde hij in Leuven, waar hij veel tijd doorbracht in laboratoria en ook in Amerika de research ging bestuderen. Zijn derde en vierde doctoraat deed hij in Gent, waar hij o.a. studeerde bij Nobelprijswinnaar prof. Dr. Corneel Heymans. Dr. Paul studeerde af met de grootste onderscheiding. Op aanraden van zijn vader koos hij echter niet voor een academische carrière. Hij ging in Turnhout farmaceutisch onderzoek doen en legde meteen de basis voor het fameuze Perdolan. Zo zijn ook de r-nummers ontstaan: specifieke verbindingen die werden gesynthetiseerd.

Dr. Paul was gehuwd met Dora Aerts, ze hadden vijf kinderen. Het bedrijf in Turnhout barstte al snel uit zijn voegen en een verhuis drong zich op. Het gemeentebestuur van Beerse bood 25 hectares te koop aan in een natuurgebied, de 'Vosselaarse Bergen'. Het werd aangekocht voor 1.250.000 BEF. Advocaat L. Van Gerven uit de Kadasterstraat speelde hierbij een bemiddelende rol. Het eerste gebouw werd ontworpen door architect Paul Michiels. Dr. Paul en zijn medewerkers namen er hun intrek op 27 april 1957. In 1972 vertrokken de laatste medewerkers uit Turnhout. Het eerste bedrijfsgebouw is wel nog altijd eigendom van de firma. In 1962 verkocht dr. Paul het bedrijf aan de Amerikaanse multinational Johnson & Johnson.

Janssen Pharmaceutica heeft tal van filialen in het buitenland. De spreker zoomde even in op de activiteiten in China. De eerste 'factory' was gevestigd in Hanzhong, een zusterstad van Turnhout. De betreurde Joos Horsten was er de drijvende kracht achter. Gevolg was overigens dat vele Chinezen naar België kwamen om er het bedrijf te leren kennen. Janssen zorgde er ook voor dat reuzenpanda's kwamen naar de zoo in Antwerpen en behandelde er het fameuze terracottaleger. Dr. Paul ging met tegenzin met pensioen, maar bleef nadien onderzoek doen naar een geneesmiddel tegen aids. Hij was een erg veelzijdig man, gaf zijn medewerkers veel mogelijkheden. Hij was een stimulerende persoonlijkheid en een uitgesproken humanist. Hij had tal van lijfspreuken. De auteur sloot zijn boeiende lezing af met deze te citeren.

Sam Van Clemen

JANSSEN
PHARMACEUTICA

Even opfrissen: 25, 50, 75, 100, ... jaar geleden

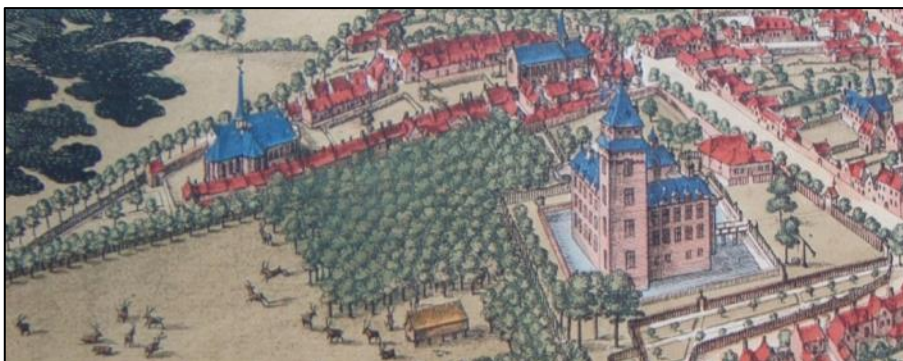
- Op 29 januari 1416 deed Jan IV, hertog van Brabant en heer van Turnhout, zijn blijde inkomst in de vrijheid (van 29 tot 31 januari 1416). Later keerde hij nog verscheidene malen terug om zich te vermaken bij de jacht in het Grotenhout.

gravure van hertog Jan IV van Brabant, toegeschreven aan Frans Huys, 1546 - 1562

www.rijksmuseum.nl RP-P-1890-A-15387

- In opdracht van Margareta van Oostenrijk (1506-1530) vonden er tussen 1504 en 1516 algemene onderhouds- en verfraaiingswerken aan het kasteel plaats onder leiding van bouwmeesters Antoon II en Rombout II Keldermans en Domien De Waghemaker. Er werden onder andere kantelen door een gehouwen lijst vervangen, dakvensters aangebracht, een nieuwe brug, een kapel en werken aan de woningen op het neerhof toegevoegd. De verbouwingen gebeurden in de toen gangbare bak- en zandsteenstijl.
- In 1541, 475 jaar geleden, verleende Karel V, bij zijn bezoek aan Turnhout, een octrooi om op de uitgevoerde stenen potten een recht te heffen en om onregelmatigheden bij het kleisteken te beletten.
- Op 2 april 1591, 425 jaar geleden, werd het kasteel van Turnhout bij list ingenomen door het garnizoen van Breda (Soetelaar).
- In 1616 werd het begijnhof van Turnhout vergroot. 50 jaar later werd de nieuwe, nog niet geplaveide begijnhofkerk in gebruik genomen.

- Om Willem III te bedanken voor de genegenheid die hij voor Turnhout heeft betoond, besluiten de wethouders hem op 16 maart 1691 een som van 4 à 5.000 gulden aan te bieden. Willem toonde zich allesbehalve ondankbaar en verleende de Vrijheid nogmaals vrijstelling van inkwartiering van soldaten.

Gravure van van Willem III, prins van Oranje, Willem Outgertsz. Akersloot, Hugo Alard, 1670 – 1684. www.rijksmuseum.nl
RP-P-1890-A-15731

- Op 10 februari 1766 haalde een plotse draaiwind de torennaald van de Sint-Bavokerk in Oud-Turnhout naar beneden.
- In 1816 vroeg de Turnhoutse kerkfabriek een afwijking van de wet die voorschrijft dat niet meer bij de kerk, maar buiten de stad moet begraven worden. Dit verzoek wordt van de hand gewezen.
- In hetzelfde jaar trof men in verschillende scholen in de provincie geen enkel meubel aan. De helft van de scholen beschikte enkel over zitbanken. Om te schrijven moesten de leerlingen hun houten boekenkistje op de knieën leggen.

- 200 jaar geleden waren er in Turnhout 7 blekerijen die 103 seizoenarbeiders tewerk stelden. Doorgaans werden ze door tijkfabrikanten beheerd.
- Op 13 maart 1866 werd J.A.C. Hoefnagels benoemd tot burgemeester van Turnhout en dit als opvolger van de pas overleden J.A.A. Dierckx

Portret J. Hoefnagels: houts-kooltekening Ch. Vander Velpen, stadsarchief Turnhout, foto 04769-01

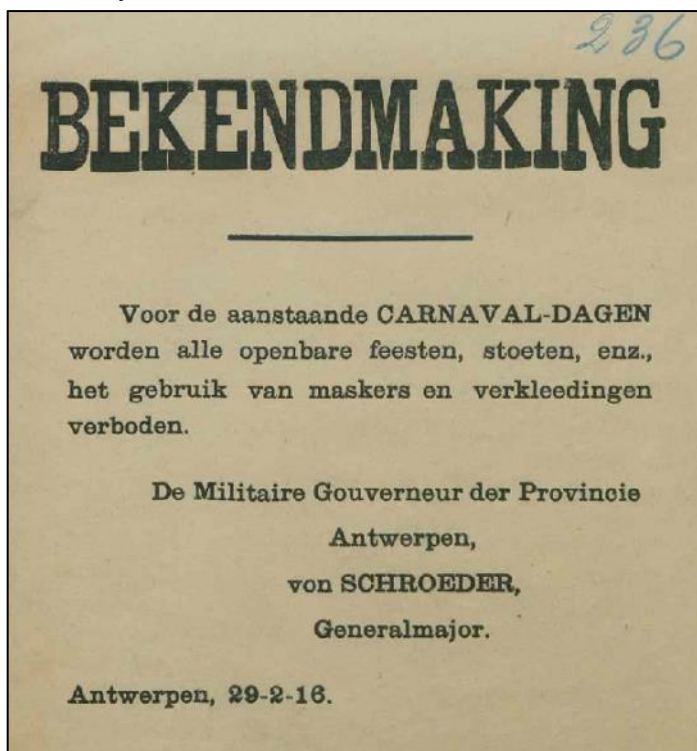

- 125 jaar geleden, in 1891, werd Café De Penge in de Lindekenstraat geopend en is zo het oudste café van Turnhout.
- Op 11 januari 1891 werd op 'den nieuwen bassin' een staande wip opgericht. Op het ijs kan men met paard en slede een tocht maken. Met een ijsdikte van 35 tot 45 cm tot zelfs 60 cm was dit goed mogelijk.

Stadsarchief Turnhout, Foto 00958-01, plan van de Katholieke Volksbond getekend door Xavier Taeymans, 1914.

- 100 jaar geleden, in 1916 verhuisde de Katholieke Volksbond naar de Korte Begijnenstraat. (zie afbeelding boven)

- Hiernaast: Affiche met het verbod van alle openbare feesten tijdens de aanstaande carnavalsdagen. Periode: 29 februari 1916

Stadsarchief Turnhout,
Fragment Affiche
1916_02_29

- Vanaf 14 januari 1916 stelde Amicitia haar lokaal ter beschikking voor bijeenkomsten van "Turnhout Sport".

- Op 5 januari 1916 werd Huis de Somer aan de Graatakker inbeslaggenomen voor de installatie van een "Ortskommandantur". (zie plan hiernaast)

- Op 18 maart 1916 werd Huis de Somer - Van Genechten (in de Nieuwstraat, de latere Victor Van Halstraat aan de Grote Markt) ingenomen door de burelen van het Zivilkommissariat.

- In 1916 werden de herenhuizen Misonne aan de de Mero-delei 216-218 gebouwd. Dit rij- en hoekhuis in eclectische stijl met neo-Vlaamse renaissance-inslag, werd als één geheel geconcepieerd. Opvallend zijn de complexe leien bedaking met een torenspits en een houten erker en de gevels in gele baksteen.

- In 1941, 75 jaar geleden, werden K.W.B. Heilig Hart, Sint-Pieter en Goddelijk Kind Jezus opgericht.

- Op 3 januari 1941 spande burgemeester A. Van Hoeck zich persoonlijk in door mee te helpen bij de soepbedeling. Hij stelde daarvoor zijn timmeratelier ter beschikking. Op een groot bord op de Markt werd het initiatief aan de bevolking kenbaar gemaakt. Men telt gemiddeld 7.500 deelnemers voor de volkssoepen en 4.500 gegadigden voor de schoolsoepen.
- Ook de winter van begin 1941 was koud. Van Driekoningen tot 1 maart konden de kinderen schaatsen op de Turnhoutse vijvers.
- De bevoorrading bleef tijdens de Tweede Wereldoorlog de eerste en belangrijkste bekommernis van elke dag. In het voorjaar 1941 werd de toestand kritiek. Al in januari werd het in Turnhout moeilijk om nog melk te verkrijgen. Ook het vlees werd zeldzaam en de mensen moesten voortaan lang aanschuiven bij de beenhouwer. Toevallige omstandigheden konden echter voor wat geluk zorgen: op 15 februari 1941 werd een groep Duitse soldaten door Engelsen onder vuur genomen op de weg van Oosthoven naar Ravels. Hierbij kwamen verschillende paarden om het leven. Het paardenvlees werd verkocht in het Kursaal, waar een lange rij mensen stond aan te schuiven.
- Drie dagen later, op 18 februari moest elke Turnhoutenaar die een auto bezat die naar de Grote Markt brengen voor een openbaar onderzoek van de auto's. De Markt stond vol wagens. Het onderzoek diende voor eventuele latere opeisingen. 14 dagen later moesten ook alle Turnhouternaren die een paard bezaten die naar de Grote Markt brengen. De bezetter organiseerde een grote paardenmonsterring. Veeartsen keurden en duidden een aantal paarden aan die ingeleverd moesten worden tegen een bon, meestal beneden de eigenlijke waarde. Op deze manier verloren de boeren hun beste paarden.
- De jaren 1964-1966 vertoonden een abnormaal gunstig beeld voor de Turnhoutse tabakindustrie naar aanleiding van de weerklank die het Amerikaanse "Terry-rapport" over het negatieve verband tussen het roken en de gezondheid kende. Het gevolg hiervan is een tijdelijke overgang van de sigaret naar de sigaar. Dit effect is totaal uitgestorven in de loop van 1966. In 1966 worden in Turnhout 270.984.051 sigaren en 624.188.525 cigarillo's gemaakt.

- In 1966, 50 jaar geleden, kocht dhr. Vic Swerts een bedrijfje aan de Antwerpse Ossenmarkt, gespecialiseerd in lasmaterialen en de aanmaak van polyester reparatiepasta's voor het herstellen van beschadigde carrosseriedelen. Hij noemde het Soudal (SOUDeert ALles). Twee jaar later werd de productie overgebracht naar het voormalig ouderlijk tuinbouwbedrijf in Turnhout. De kantoren bleven in Antwerpen. Enkele jaren later, in 1981, verhuisden ook de kantoren naar Turnhout en werd Soudal N.V. opgericht. Zie <http://www.soudal.com/> doorklikken naar historiek.

- Op 10 januari 1966 werd de gemeentelijke Gezinsraad opgericht. Iets later startte ook de jeugdraad van Turnhout.
- Op 4 februari 1966 werd de verkaveling Kievitstraat in het noorden van de stad goedgekeurd.
- Op 15 februari 1966 werd de kapelanie Sint-Franciscus in Schorvoort opgericht. Op 1 oktober werd de kerk ingewijd.

Foto (rechts) uit 'misboekje voor de kleinen', Brepols, 1968.

- Op 22 januari 1991 vond de eedaflegging plaats door Robert Boes als raadsheer aan het Hof van Cassatie.
- Op 1 maart 1991 startten officieel de restauratiewerken aan het kasteel van de Hertogen van Brabant.
- 1991, 25 jaar geleden, was een belangrijk jaar voor de Taxandriakring. Op 20 maart 1991 ontving de Koninklijke Geschied- en Oudheidkundige kring der Antwerpse Kempen, Taxandria, de Geschiedenisprijs 1990 van het Gemeentekrediet. Een jury bestaande uit universiteitsprofessoren kende Taxandria de prijs toe wegens haar uitzonderlijke bijdrage aan het cultureel leven in de Antwerpse Kempen, het wetenschappelijk peil van de publicaties en de scherpzinnigheid en de kracht waarmee de bescherming van het geschiedkundig, archeologisch en architecturaal patrimonium van de streek werd nagestreefd.

Het Volk van 21 maart 1991 vermeldt: "De jury besliste eenparig de Geschiedenisprijs '90 aan Taxandria toe te kennen omwille van 'de sinds vele jaren volgehouden inzet van een groep mensen en de hoge kwaliteit van de geleverde prestaties'. Volgens A. Verhulst, voorzitter van het Geschiedeniscomité van het Gemeentekrediet, houdt Taxandria, enigszins geïsoleerd van iedere hulp vanuit een universiteit, door een veelvuldigheid aan activiteiten en publikaties de historische en heemkundige traditie in de Antwerpse Kempen levend en steunt deze vereniging op de medewerking van meer dan 400 leden onder leiding van de in Gent gevormde historicus Harry de Kok. Hij voegde eraan toe dat de lijst van Taxandria-activiteiten de jongste jaren 'indrukwekkend' was."

*Bert Hendrickx
met dank aan Willy Van Sprengel en Erik Adriaensen*

300 jaar geleden: de grote brand van het oud stadhuis

Het stadhuis van Turnhout rond 1865 op een litho van Hoolans (Stadsarchief Turnhout)

In de nacht van 12 op 13 februari 1716, 300 jaar geleden, stond het oude stadhuis in lichterlaaie. Men slaagde er met veel moeite in om het vuur onder controle te krijgen, maar de schade was wel veel ernstiger dan in 1548: het dak met de gildekamers op het verdiep was verwoest en ook de traphal was beschadigd. Met behulp van manden had men een groot deel van de archieven in veiligheid gebracht.

Over de oorzaak van de brand was er lange tijd enkel de getuigenis van Van Gorkum uit 1790. Volgens zijn geschiedenis van Turnhout was de brand ontstaan tijdens een komedie op de *kamer van Retorica*. De brand gebeurde hoe dan ook enkele dagen na Sint-Apollonia (9 februari), de patroon van de rederijders. Het was dus een periode van feestelijkheden voor de Turnhoutse gilde. Maar door het onderzoek van de schout van Turnhout, Hubertus Jacobus vanden Broeck en de verslagen van getuigenverhoren, die naar de Raad van Brabant werden opgestuurd, komen we alsnog meer details te weten. De belangrijkste getuige was Jan Lambertus, de torenwachter op de Sint-Pieterskerk. Hij had gehoord dat er gildebreeders op de kamer van de Rethorica aan het *teren* waren.

Plots zag hij in de retoricakamer een groot licht en een zware hevige rook kwam uit de schouw. Hij dacht dat *de voorseide gulde broeders een groot vier moesten aangestockt hebben*. Korte tijd daarna zag hij de vlammen langs de vensters naast de schouw uitkomen.

Het stadhuis diende zo snel mogelijk te worden gerepareerd. Maar het stadsbestuur mocht geen leningen aangaan zonder octrooi verkregen te hebben van de Raad van Brabant te Brussel.

Bij het verzoekschrift van het stadsbestuur werd een model van het stadhuis gevoegd. Het stadhuis zou worden opgebouwd, in zijn oude stijl zoals het al was, behalve een wijziging van het aantal vensters en ook het dak zou een geheel nieuwe vorm krijgen. Men ging ook de trap meer naar het midden van het stadhuis opschuiven.

Fragment van de gravure van Vorsterman, 1667 met zicht op het oude stadhuis vóór de brand van 1716.

Ondanks deze wens, werd van hogerhand juist een stadhuis in strak classicistische stijl volgens de toen reeds verouderde Hollandse mode ontworpen. De naam van de ontwerper van het plan is niet meegedeeld. Het is niet uitgesloten dat het hier om een reeds ouder, niet uitgevoerd ontwerp gaat. Zo heeft Pieter Post, die door Amalia Van Solms was aangesteld als architect voor de restauratie van het kasteel, ook meegewerkt aan het Mauritshuis in Den Haag, dat opvallende gelijkenissen vertoont met het ontwerp van het stadhuis. In plaats van een zadeldak met trapgevels kwam een schilddak.

Omstreeks 15 juni 1716 zaten de schepenen bij elkaar in het huis van Guiliam de Visser om werken aan het stadhuis aan te besteden. Op 1 juli 1716 was er een vergadering van het uitgebreid stadsbestuur en een vertegenwoordiging van de gegoeden (de inwoners die de meeste belastingen betaalden). Men was van oordeel dat het buitenwerk en het dak nog voor de winter hersteld dienden te worden, zodat de overgebleven muren niet zouden vergaan. In de zomer van 1717 waren met het geleende bedrag de muren en het dak gemaakt, maar er waren noch vensters, goten, deuren en ook het binnenwerk en zolderingen van de kamers waren nog niet in orde.

Dit zijn aangepaste fragmenten uit:

Bert Tops en Stephan Delaruelle, Turnhout en de Grote Markt. De geschiedenis archeologisch bekeken, Turnhout, 2012, p. 82-97.

Een uitgebreide tekst kan u lezen in bovenstaand boek.

50 jaar Ruiterclub De Dreven

Op 16 oktober 1965 stichtten enkele ruiters zoals Odillon Van Hoorick, Jef Mortier, Jef Goris en Herman Vertessen, rond manegehouder Carlo Prinsen in 'De Dreven' (Blijkerstraat) in het Zwanen een ruiterclub. Na tien jaar verhuisden de manege en ruiterclub naar Vorsel 23 in Kasterlee. Hier beschikt de manege (nu) over stallen voor 40 paarden, een binnen- en buitenpiste. *(links het oude logo van de club)*

Vaste activiteiten als een slipjacht, de 1-mei dagtrip, clubkampioenschap met dressuurwedstrijden, jumpings en vooral de Sint-Hubertusviering (met H. Mis, paardenwijding, jachttrip en de aanwezigheid van Jachthoornkring Sint-Hubertus

met Frans Cornelissen) konden en kunnen vele families bekoren. Het hoogtepunt is nog steeds de tweedaagse Nationale en Regionale Dressuurwedstrijd "Grote Prijs De Dreven". Erevoorzitter Luc Schellekens (†) en huidig voorzitter Adri Van Eemeren leidden de voorbije decennia de Raad van Bestuur. Huidige manegehouder is Michaël Bruggeman.

Op 17 december 2015 werd de club gemachtigd om de titel 'Koninklijk' te voeren en startten de festiviteiten van hun gouden jubileum. Op zondag 17 april wordt een (gratis) hippische dag georganiseerd; op zaterdag 15 oktober vindt een avondfeest in de Priorij van Corsendonk plaats.

Ruiterclub 'De Dreven' aan het kasteel in Turnhout, met vooraan dhr. Carlo Prinsen (foto Carlo Prinsen).

www.ruiterclubdedreven.be
www.facebook.com/ruiterclubdedreven

Verslag herdenking van de Wapenstilstand van de Eerste Wereldoorlog

Op 11 november vond in Turnhout - net zoals op vele andere plaatsen - de herdenking van de Wapenstilstand van de Eerste Wereldoorlog plaats. Na een druk bijgewoonde eucharistieviering in de St-Pieterskerk was er een bloemenhulde aan het Zegemonument en een academische hulde en herdenkingsplechtigheid in de raadzaal van het stadhuis. De plechtigheid stond onder leiding van ere luitenant-kolonel Marc Nuyens, voorzitter van KNVRO-Kempen.

Burgemeester Eric Vos van Turnhout en de burgemeester van het Nederlandse Uden (voormalig vluchtelingendorp van WOI), Henk Hellegers brachten beiden een uitgebreide toespraak.

Ook de toespraak van Laura Don, leerlinge van het 6de jaar van het Sint-Victor boeide het ruim opgekomen publiek met enkele pakkende woorden. Een fragment uit haar toespraak: "De ettelijke slachtoffers die wij vandaag herdenken moeten ons voorbeeld zijn. Ons er jaar op jaar aan herinneren wat gebeurd is. Ons elk jaar laten nadenken over wat nooit meer mag gebeuren om ons te laten geloven in de toekomst waar zij voor streden. Een toekomst zonder oorlog, want daar geloof ik in. [...] Daarom is het nu aan ons om op te komen tegen oorlog. Om slachtoffers op te vangen en ervoor te zorgen dat er minder slachtoffers vallen, zodat minder onbekende soldaten herdacht moeten worden. Want herdenken is een mooi gebaar, maar niet hoeven te herdenken zou nog beter zijn!

Wat gebeurd is, is echter onomkeerbaar. Daarom is het van groot belang dat we alle oorlogsslachtoffers hier eren. Zowel die van vandaag, als die van 100 jaar geleden. Laten we hen als helden herinneren. Zij hebben hun familie achtergelaten en hun leven op het front gegeven. Zij streden voor de mening die we vrijuit mogen geven, voor het onbezorgde leven dat we hebben. Zij streden voor ons. Zij deden dit zonder enig eigenbelang, met als grootste bewijs dat ze dit zelf nu niet mee mogen maken. Laten we daarom hun moed nooit vergeten."

Verslag Wereld Valkerijdag in het Taxandriamuseum

In de aanloop naar Wereld Valkerijdag waren er op 14 en 15 november gratis demonstraties met jachtvogels in de tuin van het Taxandriamuseum.

Een team van de Belgische Valkerij Federatie streek neer in en rond het Taxandriamuseum. In de tuin toonden valkeniers hoe ze hun wilde vogels trainen om te jagen samen met de mensen. Naast valken en haviken hadden ze ook fretten bij, die konijnen uit hun hol lokken. Toeschouwers mochten zelf een handschoen aantrekken en zo een valk op de arm houden.

De valkeniers besteedden binnen in het museum aandacht aan de lederbewerking voor de huijjes. Die kapjes krijgen de valken over hun hoofd als ze niet aan het jagen zijn om hen rustig te houden. In het Taxandriamuseum was er bovendien een tentoonstelling met onder meer een maquette van een legge, een vangplaats voor de jachtvogels.

De link tussen de jacht met roofvogels en Turnhout is letterlijk eeuwenoud. De hertogen van Brabant kwamen geregeld naar de hoofdstad van de Kempen om te jagen in de weidse oerbossen rond het Kasteel.

De jacht zorgde dus mee voor het ontstaan van Turnhout en maakt dan ook deel uit van de permanente opstelling van het geschiedkundig Taxandriamuseum.

Foto's: Anna Hendrickx

Verslag voorstelling website Kempense Klaprozen

Op 19 november werd het project "Kempense Klaprozen" in Sint-Victor voorgesteld. Leerlingen van het 5de jaar van drie Turnhoutse scholen en één Hoogstraatse school deden/doen intensief archiefonderzoek naar een gesneuvelde soldaat van de Eerste Wereldoorlog. Hiervoor moesten ze het officiële militaire dossier van *hun* soldaat doornemen, aangevuld met een doelgerichte zoektocht in militaire bronnen die op het internet staan. Bovendien konden ze in de lokale archieven foto's, doodsprentjes, brieven, Frontblaadjes en andere teksten terugvinden. Waar mogelijk werd dit onderzoek aangevuld met een interview met de nabestaanden van de gesneuvelden. Zo krijgen deze Kempense militairen opnieuw een gezicht, een verhaal en een betekenis.

Bij deze onderzoeksoopdracht werden de 17-jarigen bijgestaan door medewerkers van het stadsarchief van Turnhout, de Taxandriakring en enkele heemkringen uit de randgemeenten van Turnhout. Dit project wordt ondersteund door Erfgoed Noorderkempen. De eerste resultaten kan u alvast bekijken op www.kempenseklaprozen.be

Schenking archieven en films familie Christian Boone

In december 2015 bracht Jhr. Christian Boone (Turnhout, ° 1931) meerderedagen door in het Stadsarchief van Turnhout. Door bemiddeling van de Taxandriakring bracht hij al in 2003 (nog in de tijd van toenmalig stadsarchivaris Harry de Kok) het grootste deel van zijn privéarchief over naar de kelder van het stadsarchief. De gift van de archieven gebeurde in overleg met zijn dochters Marie-Elisabeth en Godelieve.

Wanneer Christian wat tijd heeft (en dat zijn nog steeds schaarse momenten), komt hij met de trein uit Brussel om telkens een deel van dit archief te ordenen en te beschrijven.

De volgende archieven (begin jaren 1950 tot de jaren 1990) kregen een definitieve plaats in het stadsarchief:

- Dozen met glazen fotonegatieven van Ridder Albert Boone, met o.a. zichten op oude boerderijen, het boerenleven, de vennen, de heide met de 'vliegers', ...
- Archieven (plaatselijke, gewestelijke en provinciale) en affiches van de Landelijke Ruitery en Paardenfokkerij en van de Nationale Fokkerij van het Warmbloedpaard, NFLR (Nationale Fokvereniging van het Landbouwprijspaard)

- Papieren van de Boeren Jeugd bond (BJB), vanaf het begin van de Afdeling Turnhout in de jaren 1930 en de opvolger Katholieke Landelijk Jeugd (KLJ).
- Papieren van Horeca Noorderkempen, V.V.V. Turnhout vanaf de eerste jaren, de Middenstandsraad, de Jeugdraad Turnhout, de Turnhoutse Boerenraad, Boerengilde Sint-Isidorius Turnhout, CVP/EVP/PPE, Stichting Lodewijk De Raet, de Europese Faculteit voor Mens en Gemeenschap (EFMG), ...
- Ook enige briefwisseling en dossiers van personaliteiten en kunstenaars, zoals Leo Tindemans, meerdere burgemeesters, E.H. Remi Lens, Jan Vaerten, de 'Op de Beecken' (kunstschilder Jozef en schrijver Leo) en hun zus, Mevrouw Van Gestel (smid in de Otterstraat)
- Knipsels, waarvan vele bijeen gebracht en becommentarieerd door Ridder Albert Boone. Ook knipsels van het Aankondigingsblad met vele amper gekende bijdragen van Emiel van Hemeldonck.

Samen goed voor ongeveer 90 zuurvrije dozen!

Op 11 december bracht Christian een trolleykoffer vol met 8mm-films mee om te laten digitaliseren. Meerdere beelden van de Kempische ruitery, paardenfokkerij, Kempische landschappen, familie- en natuurbeelden van De Paai en Stoktshof uit de jaren 1960 tot en met de jaren 1980 zijn binnenkort digitaal raadpleegbaar.

Wij danken Jhr. Christian Boone voor de bewaring van dit belangrijk stuk Turnhoutse geschiedenis.

Bert Hendrickx

Nieuwe locatieverantwoordelijke Taxandriamuseum

In november en december 2015 werd door een externe jury uit meer dan 70 kandidaten een nieuwe consulent voor het Taxandria- en Begijnhofmuseum weerhouden. Dhr. Peter Hofland is 57 jaar. Hij is Nederlander (°Roosendaal) en was werkzaam als senior medewerker Presentatie & Educatie bij het museum Prinsenhof in Delft.

Voordien was hij als (geaggregeerde) master in de Economische en Sociale Geschiedenis (Universiteit van Amsterdam) actief als hoofd dienstverlening & educatie in het Archief van Delft en archivist, medewerker educatie & presentatie en onderzoeker in het Stadsarchief van Amsterdam.

Zijn interesse en ervaring in “ontwikkelingen op het terrein van (museale) presentatie en educatie” zullen ongetwijfeld beide musea ten goede komen.

Peter Hofland is op 1 februari gestart in de nieuwe functie. We wensen hem veel succes bij deze uitdaging.

Bron o.a.: <https://www.linkedin.com/profile>

Turnhout Groen- en bloemenstad 2016

Turnhout werd in december door de Vereniging voor Openbaar Groen (VVOG) uitgeroepen tot 'Groen- en bloemenstad 2016'. De stad mag ons land vertegenwoordigen op de 'Entente Florale Europe', een Europese wedstrijd voor openbaar groen in steden.

Volgens de VVOG dankt Turnhout de titel aan de inspanningen rond groen. Bij een bezoek aan de stad viel de VVOG vooral de Heizijdse Velden op waar een boomgaard, picknickweide en stadsboerderij deel uitmaken van de stad. Ook de vaste planten in de kerktuin op de Grote Markt vielen in de smaak. De internationale jury van Entente Florale Europe zal volgend jaar het Turnhoutse groen en het landschap bezoeken en een beoordeling geven. Mogelijk zit er dan eveneens een Europese erkenning in voor de Binkenstad.

Taxandria kan hierbij een steentje bijdragen, bijvoorbeeld door 'historische bijdragen' zoals op de volgende bladzijden te leveren.

<http://www.openbaargroen.be/turnhout-groen--en-bloemenstad-2016>

<http://www.hln.be/regio/>

Erfgoedbomen in Turnhout (deel 2)

Herinneringsboom “Leopoldinum” in de achtertuin van het voormalige Torenhuis aan de Grote Markt

In de achtertuin van het huidige stadhuis aan de Grote Markt (en tevens de achtertuin van Residentie Jacobsmarkt in de Warandestraat) staat een oude, opvallende boom (op de foto in herfstvorm).

Op zoek naar informatie over deze monumentale boom kwam ik al snel terecht bij kenner ter zake jhr. Christian Boone. Al puttend uit zijn immense geheugen en in combinatie met bestaande (zeer beperkte) literatuur kwamen we tot volgende reconstructie.

De boom is een *Acer pseudo-platanus* 'Leopoldii' of Bergesdoorn die, zoals de naam al aangeeft, genoemd is naar de eerste koning der Belgen, Leopold I. Deze cultivar van

de gewone esdoorn is een oude Belgische cultuurvariëteit die (volgens een eenmalige bron) door de Gentse kweker Domien Vervaene in 1864 werd ontwikkeld.

In het voorjaar heeft deze bontbladige esdoorn groene *bloemtrossen* tussen bronskleurig jong blad. De bladeren verkleuren daarna naar groen en geel gevlekt. Dit exemplaar is anders, wegens geënt. Dit was gebruikelijk voor een nieuwe soort of om een standvastigere kleur dan bij zaailingen te behouden.

In o.a. het arboretum te Meise en de Royal Botanic Gardens in Melbourne staat er een soortgelijke boom.

Detail Grote Markt, foto J. Caron, zomer 1937, stadsarchief Turnhout, Foto 00475_01

Christian Boone schreef dat deze boom in de achtertuin van het Torenhuis werd aangeplant als herinnering aan de troonsbestijging van Leopold I op 21 juli 1831.

Sinds 1825 woonde het gezin Martinus Johannes Van Hal - Maria Joanna Van Lissum in het huis Den Toren, Torenhuis of 'het Toreke' aan de westkant van de Grote Markt te Turnhout. Dit brede huis dateerde van ca 1661 en was een samenvoeging van drie rijhuizen: De Drij Snoecken, het Wapen van Emmerick en De Croone. 300 jaar later werd het burgerhuis platgegooid voor de bouw van een nieuw en groots stadhuis.

Martinus Johannes Antonius Van Hal was afkomstig van een voornaam financiers- en koopliedengeslacht uit Oisterwijk (Tilburg). Hij was werkzaam als bankier en aanvankelijk ook als bleker. Zijn echtgenote, Maria Joanna Van Lissum (+1823) was afkomstig van een Turnhoutse familie van tijkbazen en blauwververs. Het gezin telde zeven kinderen, waaronder Pauline en Coleta.

Het is onwaarschijnlijk dat zij deze 'Leopoldboom' plantten. Het gezin Van Hal - Van Lissum was immers een trouwe dienaar van Koning Willem I. Bij het bezoek van Willem I aan Turnhout in 1819 en 1821 werd hij warm ontvangen door zowel Van Hal als door chirurgijn Petrus Michaël Mesmaeckers. Een orangist zal vermoedelijk geen herinneringsboom planten voor de nieuwe Belgische koning...

Martin Van Hal stierf plots op 28 oktober 1833 aan een beroerte op de blekerij op de Heizijde, nabij het "Groene Poortje" en nabij de "Kattenkuil" langs de inkom van de "Meirgorenloop".

Detail foto Grote Markt en Warandestraat, stadsarchief Turnhout, Foto 05950_01

De overlevering in de familie Boone is dat de bewuste boom door Louis J. Boone (°Aalst 9 december 1806 - Turnhout 16 juni 1893) zou geplant zijn. Louis heeft als aanhanger van de revolutionairen de perikelen van de Belgische onafhankelijkheid van op de eerste rij in Brussel en Leuven mogen ervaren. Op 3 juli 1830, enkele weken voor de Belgische Revolutie in Brussel (met o.a. de opvoering van de Stomme van Portici) werd Louis gepromoveerd tot doctor in de rechten. Louis Boone was dicht betrokken bij de Voorlopige Regering als eerste Commissaris van het Comité van Justitie (in de Voorlopige Regering in september 1830 was er nog geen minister van Justitie). Vanuit die post werd hij benoemd tot magistraat / voorzitter van de rechtbank in Turnhout, zetelde hij in de gemeenteraad, werd hij voorzitter van de Administratieve Commissie van Gevangenen en was hij medebestuurder van de Staatsschool "Ecole Moyenne". Dit waren alle verantwoordelijkheden die nauw verbonden waren met het nieuwe België en dit in de regio Turnhout die tamelijk trouw bleef aan Willem I en het Verenigd Koninkrijk.

Kanunnik J.E. Jansen schreef in een "in memoriam voor zijn zoon Louis" (1944) over de familie Boone het volgende: *"schitterende hoedanigheden kenschetsten hun levenswandel, waarin vooral de goedheid, de volksgelegenheid, de edelmoedigheid, de geleerdheid en ook wel de boom- en plantenkunde zoowel als sociale aanleg uitschenen"*.

Louis J. Boone zou al vlug de hand gevraagd hebben van een dochter van het gezin Van Hal - Van Lissum. De weigering was zeker zwaar overgekomen, daar door overlevering de uitspraak "Van Hal lust geen Boone(n)"

ons bereikte... De weduwe Van Hal met meerdere dochters zou het huwelijk uiteindelijk aanvaard hebben. Eerst huwde Louis met Pauline Maria Joanna Van Hal, die al op 24 jaar overleed (+ 13 augustus 1836). Later trouwde hij met haar zuster Colette A. Van Hal (° 1818 - + 9 september 1881).

Op deze wijze werd Louis Boone eigenaar van het Torenhuis en is het logischer dat hij als 'dendroloog' en royalist de Acer pseudoplatanus 'Leopoldii' plantte.

Germaine Boone (Turnhout, °1899 - +1971), Foto begin 1900, stadsarchief Turnhout 04654-02, uiterst links staat de Leopoldinum, toen al een kloeke boom.

Rondom tegen de muur stonden fruitbomen met meerdere perenrassen. De houten latten dienden om de takken van de gesnoeide bomen te hechten.

We maken graag van deze gelegenheid gebruik om de achtertuin van het Torenhuis (waar de Leopoldinum stond) verder te beschrijven.

Christian schrijft:

“In de achterbouw van het Torenhuis, aan de linkerkant van deze foto had mijn vader, Albert Boone, zijn dui-ventil (tot aan zijn huwelijk in 1920).

Tussen de bergplaat-

sen en de overkant (paardenstal en koetshuis) was er een binnenkoer in kasseien met midden een stermotief met veelkleurige kasseien. De tuin was afgeboord met buxushagen met er midden in bloemperken. Aan de noordkant bevond zich een serre met druiven en vroege groenten. Daar stonden ook roze meiklokjes.”

1949, zicht op de achterzijde van het Torenhuis op de Grote Markt (huis van Emile Boone, procureur des konings in Turnhout)

Links- en rechtsboven ziet u de takken van de voormelde boom.

“Van die roze meiklokjes zijn er nog bewaard bij Frans Hens-Gils te Koekhoven, Hazepad en werden er ook overgeplant op de Paai (Heuvel "Thriller" Noorderkant onder de Oostenrijkse dennen).

Onze overgrootvader Ludovicus Boone was een bloemenliefhebber en

‘dendroloog’. In het Aankondigingsblad in die jaren schreef men over zijn aanwinsten. Ik herinner me iets gelezen te hebben over palmbomen die hij in de tuin had staan.

Het tuinhuisje stond tegen de scheidingsmuur, op de luchtfoto verborgen onder het loof van de Leopoldinum. Daar stonden ook een tuintafel en -stoelen waar grootmoeder van de tuin genoot en waar ook dikwijls het vieruurtje werd geserveerd.

De tuin achteraan werd breder en ging tot de scheidingsmuur van de eigendom Emile Glenisson - Marie Versteylen (de zus van mijn grootvader) Vader vertelde me dat wanneer hij en zijn broers "egels" zagen op Boones Blijk, ze -buiten de nestperiode- deze naar het Torenhuis brachten en over het muurtje zetten bij Emile Glenisson, fratsen van de jongens Albert en Carl...”

Stadsarchief Turnhout, 04653-01 Familieportret De Somer, Caron-Boone, Boone (Torenhuis), met links een voliëre met o.a. kanaries en andere zangvogels, kwartels en sierfazanten.

Terzijde: de opeenvolgende eigenaars van het Torenhuis:

Na het gezin Van Hal-Van Lissum bewoonde het gezin Louis Boone-Van Hal het huis en erfden ze de eigendommen op de Heizijde, waaronder Boones Blijk, Boones Ven en omliggende landerijen op de Heizijde en Zondereigense Dijk. Nadien werden deze eigendommen geërfd door Emile Boone, gehuwd met Josephina de Somer. Weduwe Emile Boone (+1946) was de laatste bewoonster van het Torenhuis.

Kanunnik J.E. Jansen maakte zich zorgen over de leegstand van dit pand in de daaropvolgende jaren en stuurde een vraag aan het college van burgemeester en schepenen. Op 16 februari 1948 antwoordde burgemeester H. Bauweraerts: *“Wij hebben de eer Ued. te berichten dat, volgens ingewonnen inlichtingen, er aldaar geen groot warenhuis zal komen en de toren zal behouden blijven.”*

Niets wees er toen op dat de toekomst van het Torenhuis in nog zwaarder vaarwater zou terechtkomen... of toch... De plannen voor de bouw van een nieuw stadhuis dateren immers van 1948.

Het stadsbestuur kocht het Torenhuis aan, met als aanvankelijk doel om hier - weliswaar na grondige restauratie van het hoofdgebouw en uitbreiding van een achtervleugel - enkele stadsdiensten in onder te brengen. Een daaraan gekoppelde architectuurwedstrijd deed het stadsbestuur dromen van een prestigieus gebouw waarin alle stadsdiensten zouden gecentraliseerd worden. Hierdoor was het Torenhuis ten dode opgeschreven...

Nog even terug komen op de huidige toestand van deze merkwaardige esdoorn. Door een vroegere ophoging van de grond rond de stam en verdichting van de grond voor de parking van de naburige politiediensten ging de gezondheid van de boom fors achteruit. Gelukkig werd dit probleem op tijd door de milieudienst van de stad opgemerkt. Om het tij te doen keren werd in opdracht van Inge Goos opnieuw de grond rond de stam tot aan de hoofdwortels afgegraven en voorzien van verluchtingsbuisen en een luchtige en voedzame bodembedekking. Deze maatregelen, samen met een vakkundige snoei enkele jaren geleden moeten de "Leopoldinum" (hopelijk) voldoende energie geven om nog vele decennia te schitteren.

Bronnen:

Mededelingen door Christian Boone en Christian Raskin

http://www.br.fgov.be/PUBLIC/GENERAL/VISITORINFO/VISITORINFONL/MUSA/musa_2007_2.html en <http://www.dendrologie.be/nl/content/22943>

privéarchief J.E. Jansen, Stadsarchief Turnhout;

http://www.turnhout3d.be/Torenhuis_markt.html; Jos Van Houdt en Karel Govaerts, *De familie Boone in Turnhout*, in: *De nieuwe Spetser*, 1983, p. 41 – 44. (op basis van mondelinge mededelingen van Marcel Boone)

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/dibe/relict/12006>

Ook dank aan mevr. Inge Goos, beleidsadviseur Groen van Stad Turnhout.

Christian Boone & Bert Hendrickx

Foto: <http://balat.kikirpa.be/>

Gezocht en gevonden: een houtschijf van de oude beuk aan de Warande

Hoe een bezoek aan het In Flanders Fieldsmuseum in Ieper inspiratie kan opleveren... Wie het museum bezoekt, herinnert zich ongetwijfeld de houtschijf van een boom uit het kasteeldomein van Elverdinge nabij Ieper waar de jaarringen de belangrijkste gebeurtenissen van de voorbije eeuwen aanduiden. Een tastbare en zeer visuele vorm van geschiedenis...

Meermaals spraken mensen me aan dat bij het kappen van de eeuwenoude beuk aan De Warande in augustus 1977 er schijven van de boomstam bij Turnhoutenaren zijn terecht gekomen. Daar wilde ik het fijne van weten.

Bij navraag in De Warande bleek dat er geen houtschijf (meer) in het depot aanwezig is. Men bezit er nog wel een afgietsel in zwart geschilderd kunsthars, maar zonder afdrukken van de jaarringen.

Staf Pelckmans, Staf Lauwersen, Brigitte Bruggemans en vele andere medewerkers van De Warande verleenden hun volle medewerking en waren meer dan enthousiast over het initiatief.

Afgietsel van de houtschijf in het depot van De Warande.

In het rijke Warande-archief vond Raymond Hoste een lijst met alle personen die in 1977 van de beukenboom een houtschijf hadden gekocht. Van 12 personen op die lijst kon ik het huidige adres terugvinden. Ik stuurde hen een brief met de vraag of ze de boomschijf nog in hun bezit hebben. Meerdere van deze personen lieten weten dat de schijf rot, weggegooid, weggegeven, opgebrand, ... is. Totdat dhr. Roger Ketelers - Beccu van het Kasteelplein me mailde dat hij in een hok achteraan in de tuin een schijf had staan.

Op 22 december gingen bestuurslid Peter Coupé, ikzelf en onze zonen langs bij dhr. en mevr. Roger Ketelers – Beccu (zie foto links) om de loodzware boomschijf uit het hokje te halen en door het woonhuis naar de straatkant te brengen. De schijf is in relatief goede staat (zeker om sinds 1977 daar te staan). Er zit wel op bepaalde plaatsen memel in, maar die heeft de structuur van het hout niet al te zwaar beschadigd.

Intensief schaaf- en schuurwerk hebben de oorspronkelijke kleur en jaarringen duidelijk zichtbaar gemaakt.

Een krantenartikel van de Gazet van Antwerpen (25 augustus 1977) berichtte over de kap van de iconische boom:

Voor het nageslacht enkele technische gegevens omtrent de boom. De juiste ouderdom zal later uitgemaakt worden aan de hand van de jaarringen, doch 300 jaar lijkt niet onmogelijk. De stam had op de dikste plaats een omtrek van 5 meter, gemiddeld een omtrek van 4 meter. De doorsnede bedroeg 1,40 meter. De stam zelf had een lengte van 6 meter en er stak 7,6 m³ hout in, een gewicht vertegenwoordigend van 10 ton.

Deze ouderdom -bij benadering- deed ons dromen. Zo'n schijf zou dan immers de geschiedenis van de stad van pakweg de voorbije 300 jaar kunnen tonen. Maria van Zimmeren zou het kleine beukje misschien in haar Warandepark hebben opgemerkt?

Zou het niet goed zijn om in het Taxandriamuseum de geschiedenis van Turnhout te tonen aan de hand van deze boomschijf van die bewuste beuk? Op de juiste jaarringen konden dan bijv. WO I -WO II – de Onafhankelijk-

heid van België – de Slag van Waterloo – de Slag van Turnhout en nog andere gebeurtenissen gemarkeerd worden...

Maar helaas... de journalist van het artikel was wat té enthousiast met de ouderdomsbepaling. De beuk was bij een nauwkeurige telling van de jaarringen geen 300 jaar oud, maar slechts 120 jaar! Ons educatieve opzet verdween hiermee als sneeuw voor de zon.

Dit betekent zeker niet dat de houtschijf in de kachel zal verdwijnen. We zoeken naar een zinvol alternatief binnen de stad. Alle suggesties zijn welkom.

De beuk in volle wasdom tussen twee vleugels van het voormalige gasthuis. Foto herkomst onbekend, via FB 'Turnhout van Toen'

De iconische beuk aan het Cultureel Centrum was als één van de eerste bomen in Vlaanderen geklasseerd. De boom was vooral heel kwetsbaar. Meerdere oorzaken lagen aan de basis voor zijn (vroegtijdige?) dood. Met de afbraak van het rondom gelegen oude gasthuis werd de gevoelige stam van de reus blootgesteld aan zonnebrand. Ook het maandenlang wegpompen van het grondwater bij de bouw van De Warande en het tijdelijk leeghalen van de slotgracht rond het kasteel deden hem geen goed. De genadeslag was zonder twijfel de uitzonderlijk droge en warme zomer van 1976. Al het werk van boomchirurgen mocht niet baten.

De boom werd door de Commissie van Monumenten en Landschappen gedeclasseerd, zodat hij kon gevelde worden. Een ploeg van de stadsdienst van Rik Verreydt startte op dinsdag 24 augustus 1977 met de kap, bijgestaan door een gespecialiseerde bomenhakker. Schepen Jos Proost en stadsingenieur K. Geerts kwamen langs om getuigen te zijn.

De (onbekende) journalist van de Gazet van Antwerpen eindigde zijn stuk met volgende woorden: "een interessante suggestie is van de gevelde boom een doorsnede te nemen en deze permanent tentoon te stellen met aanduiding van jaarringen en andere biezonderheden. Zo blijft er nog iets zinvols over van wat eens zo'n prachtig natuurmonument was". Inderdaad een nobel idee, maar jammer genoeg te licht bevonden...

Met dank aan Willy Van Sprengel voor de info.

Voor de waarde van dendrochronologie:

Zie <http://g-geschiedenis.eu/2014/01/10/oude-eik-met-oorlogswonden/>

Bronnen: Gazet van Antwerpen, 21 en 25 augustus 1977

Bert Hendrickx

Aandacht voor Turnhoutse fabrieksschoorstenen

Stadsarchief Turnhout, Foto 01064-01, zicht op de Turnhoutse binnenstad met vele schoorstenen, vanuit het noordoosten (1937)

In het kader van het Europees jaar van het Industrieel en Technisch Erfgoed liep een internationale actie voor het behoud en de herwaardering van fabrieksschoorstenen. De Vlaamse Vereniging voor Industriële Archeologie vzw en Taxandria willen hiertoe bijdragen.

Fabrieksschoorstenen zijn in ons 21ste-eeuwse landschap de opvallende getuigen van een voorbije industriële periode. Vandaag zijn ze door hun verticaliteit de tekens die de industriële revolutie en de industriële ontwikkeling van een stad of een streek markeren. In de 19de en de 20e eeuw werden ze gebouwd om de rookgassen van stoomketels en industriële processen af te voeren – vandaag hebben ze door moderne technieken van aandrijving en productie bijna allemaal hun functie verloren. Daardoor worden ze aan de lopende band gesloopt. Daardoor verliezen buurten een stuk van hun herkenbaarheid en gaat een visueel bepalend spoor van het industrieel verleden verloren.

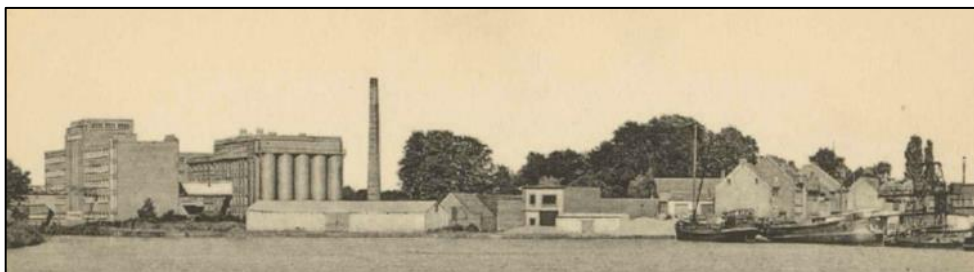
De stad Turnhout telde vroeger maar liefst 32 fabrieksschoorstenen! Ook de buurgemeenten hadden heel wat schouwen, denk maar aan de steen- en cementfabrieken aan de Vaart.

Stadsarchief Turnhout, Dia van de afbraak van de Brepolsfabriek aan de Nijverheidstraat / Lindensstraat, rond 1980.

In Turnhout verdwenen vanaf de jaren 1970 bijna alle schoorstenen: La Turnhoutoise, Brepols, Van Genechten, Biermans, pannenfabriek Tuca, Vueghs, Verwaest, ...

Vandaag staan er -volgens mij- nog zeker twee overeind. In het binnen-gebied tussen de Korte Vianenstraat - Rubensstraat - Dierckxstraat staat goed verscholen als deel van het vroegere Meubelenfabriek Baeken-Van Deun nog een schoorsteen. Ook de vroegere Anco-fabriek bezit een zgn. "Belfort van de arbeid". Ondanks de ingrijpende afbraak- en bouwwerken op de Anco-site werd op advies van Monumentenzorg besloten om de schoorsteen in zijn oorspronkelijke staat te behouden. Oprichter Antoine Coppens wilde voor zijn energievoorziening niet afhankelijk zijn van andere ondernemingen. Hij besloot daarom in 1923 - als eerste in Turnhout - om zelf stroom op te wekken via stroomturbines. De schoorsteen diende om de dampen van de stroomturbine weg te voeren. In deze functie bleef de schouw in gebruik tot en met de sluiting van de fabriek in 2002.

Graag willen we met Taxandria bijdragen aan de bewustwording van de historische en monumentale waarde van fabrieksschoorstenen. Een **inventaris** van de afgebroken én nog bestaande fabrieksschoorstenen in Turnhout is er nog niet. En daar kunnen we uw hulp goed bij gebruiken! Kent u in het Turnhoutse nog schoorstenen die wel of niet werden gesloopt? Laat het ons dan a.u.b. weten via taxandriavzw@gmail.com of rechtstreeks via http://www.vvia.be/activiteiten/belforten/inventaris/fiches/AN_Turnhout01.htm

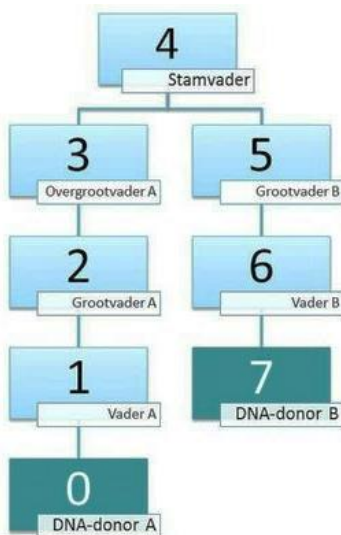
Zie o.a. <http://www.industrieelerfgoed.be/motie-fabrieksschoorstenen> en <http://www.anco-torens.be/>

Bert Hendrickx

Draag bij tot volgend wetenschappelijk onderzoek: "De Gen-iale Stamboom"

Via ons gewaardeerd lid Ludo Proost kregen we volgende interessante vraag.

Voor "De Gen-iale Stamboom" zijn een masterstudente Biologie (K.U.Leuven) en een haar onderzoekscoördinator op zoek naar genealogische koppels van twee mannelijke volwassen kandidaten met dezelfde of gelijkaardige familienaam, dus een gemeenschappelijke voorvader langs paternale lijn. Deze kandidaten moeten minstens 7 meioses of 'generaties' van elkaar verwijderd zijn, dus geen broers en neven (zie figuur), maar liefst met de recentste voorouder geboren vóór de 19de eeuw. Indien je niemand persoonlijk kent met dezelfde familienaam, maar je bent wel op de hoogte van een mogelijke kandidaat, kunnen wij op zoek gaan of er inderdaad een juridische verwantschap bestaat en of jullie dan toch kunnen meedoen aan het onderzoek.

Uw DNA wordt volledig kosteloos geanalyseerd indien u voldoet aan de criteria. Uw persoonlijke resultaat zal per post worden opgestuurd. Dit resultaat geeft de evolutionaire afkomst van de Y-chromosomale mannelijke lijn aan en de vergelijking met de ver verwante naamgenoot. Deze informatie zal ongetwijfeld van nut zijn om uw familiegeschiedenis te ontrafelen. Sowieso is deelname een belangrijke schakel in dit wetenschappelijk onderzoek.

De onderzoekers vragen bijkomende informatie over uw genealogie of informatie over uw overgrootvader (langs paternale lijn). Vervolgens wordt er enkel nog een wangslimvliesstaal gevraagd. Het nodige materiaal wordt via de post opgestuurd naar uw adres en wordt afgenomen door de kandidaat zelf. Er is hiervoor geen bloedafname vereist.

Indien u geïnteresseerd bent om aan dit wetenschappelijk onderzoek bij te dragen, ga dan voor alle nodige gegevens naar:

<http://bio.kuleuven.be/eeb/cor-project/degenialestamboom>

Inschrijven kan nog tot 29 februari 2016.

Herdenking en activiteiten rond 150 - 170 jaar Vaart

Misschien heeft u er al iets over gehoord of gelezen. In 2016 plannen meerdere diensten en verenigingen een grootse viering van 150 jaar kanaal. Deze datum klopt niet precies, want in 2016 zal slechts een gedeelte van het kanaal (het traject Turnhout - Sint Lenaarts) 150 jaar zijn. Het traject Dessel-Turnhout wordt dan 170 jaar en het traject Sint Lenaarts - Schoten 142 jaar. Toch willen 10 gemeentebesturen (waaronder Arenndonk, Ravels, Oud-Turnhout, Turnhout, Beerse en Rijkevorsel), 2 regionale landschappen, 2 erfgoedcellen en NV De Scheepvaart dit jaar aangrijpen om het kanaal Dessel-Turnhout-Schoten in de bloemetjes te zetten.

De erfgoedcellen en regionale landschappen hebben zich geëngageerd om samen een reizende tentoonstelling te ontwikkelen. Daarnaast willen de erfgoedcellen een laagdrempelige brochure ontwikkelen die een aantal 'highlights' langs het kanaal aanstipt, met meer achtergrondinfo over de geschiedenis van het kanaal en het belang voor de regio.

Voor de tentoonstelling en de brochure is Taxandria nog op zoek naar bijkomende info over een aantal deelthema's.

Fotomateriaal van/over het kanaal, mogelijke volksverhalen, anekdotes en liederen over/rond de Vaart, het kanaal tijdens de wereldoorlogen en de smokkel langs/over het kanaal, ... Al deze info is welkom!

Van eind april tot eind juni zal bovendien een schip (een 'Kempenaar') de route van Dessel tot Schoten afleggen. In elke gemeente houdt het schip

halt gedurende een week. Er zijn een aantal bovenlokale evenementen die in elke gemeente op het schip zullen doorgaan (theatervoorstelling, kinderactiviteit, ...). Van dinsdag 17 mei tot en met 23 mei zal het schip aanmeren in Turnhout.

Foto van de half ontmantelde spoorwegbrug over de Vaart, jaren 1970.

Schenking foto van Taxandria - en stadsbestuur, 1934

Van dhr. Tony Lefever ontvingen we deze uitermate interessante foto. Hij is de kleinzoon van Jos Stefens (1878-1935) die van 1929 tot 1935 een zeer gewaardeerd secretaris was van de Taxandriakring.

Deze foto werd genomen op 20 september 1934 naar aanleiding van een (officieel?) bezoek aan kan. J.E. Jansen (toenmalig voorzitter van Taxandria, stadsarchivaris, conservator van het Taxandriamuseum) in Lovenjoul waar hij op dat moment pastoor was.

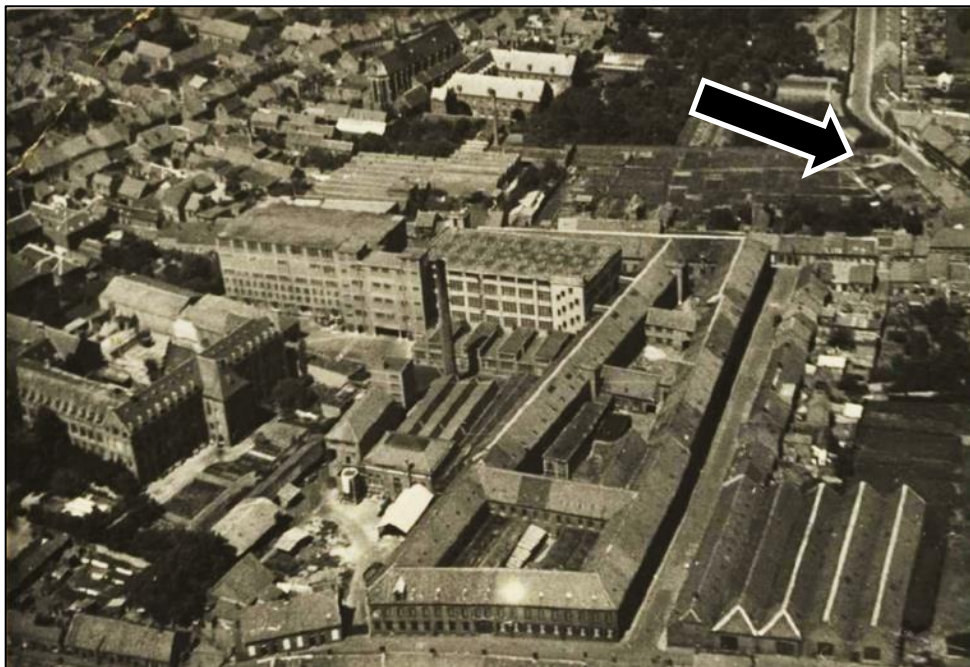
Van links naar rechts ziet u:

Jan Marsboom, stadshoofdklerk van Turnhout; Jos Stefens, secretaris van Taxandria; kan. Jozef Jansen, Alfons Van Hoeck, burgemeester van Turnhout, August Martens, schepen van Turnhout; Aloïs Leysen, stadssecretaris van Turnhout, Flor Van Reeth, bekend architect uit Antwerpen en Jos Mertens, handelaar en 'autovoerder' van Turnhout.

Een gedenksteen in de Vredestraat

In de voorgevel van een appartementsblok aan de Vredestraat 78-84 bevindt zich een gedenksteen met het volgende inschrift: "Etablissements Brepols N.V. - Turnhout - Eerste steenlegging - Op 17 september 1948 - Door baron Jean du Four".

We reconstrueren het verhaal hierachter, want het betrof hier een stukje sanering van de stadskern. Brepols NV was aanvankelijk gevestigd in het Papestraatje op de huidige Turnovasite en aan de Nijverheidsstraat. Bovendien bouwde ze in de omliggende straten tal van kleine huisjes voor haar werknemers. Zo bezat de familie du Four op een gegeven moment 47 huisjes in het Papestraatje. Dit straatje bestond grotendeels uit 'poorten, poortjes, krotten.' De armzalige Theresia Keuppens-poort bevatte '18 enge kamers, die 12 gezinnen en 31 personen herbergde'.

Stadsarchief Turnhout, Foto 00690-01, Luchtopname van de (minder bekende) B-fabrieken van Brepols aan de Nijverheidstraat en de Lindekensstraat. (ca. 1920 tot 1940). De vermelde appartementsblok werd later gebouwd rechtsboven op deze foto.

De florerende economie en de gestegen welvaart van na de Tweede Wereldoorlog bood Brepols de mogelijkheid om aan deze schrijnende toestand een einde te maken. Directeur Jean du Four kwam erop terug tijdens de speech die hij hield bij de eerste steenlegging in de Vredestraat. Hij besloot hiertoe toen hij bij een bezoek met eigen ogen de armoede zag. 'Deze toestand mocht niet langer duren, zei ik, indien ik nog als treffelijk man deze plaats wens voorbij te gaan om mij naar het kantoor te begeven.'

Foto links: het metselen van de eerste steen in de voorgevel van de Vredestraat 78-84. Collectie Stadsarchief Turnhout.

Foto onder: de gedenksteen anno 2015.

‘Door het bouwen van deze huizen met verdiepingen, zullen de 18 vertrekken van de ‘poort’ vervangen worden door 48 grote en luchtige woonplaatsen, die in alle gezondheidsnoodwendigheden, vroeger onbekend, ruimschoots voorzien.’² De fabriek zorgde er bovendien voor dat de werknemers de woningen konden aankopen tegen betaalbare prijzen en schoot aan de NV Kempische Heerd het nodige geld voor om goedkope leningen te kunnen verstrekken. Ook het stadsbestuur zag het belang in van dit project, want het voltallige schepencollege tekende present tijdens de plechtigheid en burgemeester Henri Bauweraerts hield eveneens een korte toespraak. Daarna volgde nog een feestelijk moment in de gebouwen van Brepols. Deze bouw was de voorbode van de sanering van het hele Papenstraatje, dat in de jaren '50 flink werd verbreed en omgedoopt tot de Baron du Fourstraat. Brepols vertrok later uit de stadskern, waarna de site totaal verkommerde. Gelukkig is het stadsdeel Turnova nu eindelijk in opbouw. De appartementen in de Vredestraat werden door de firma verkocht, de hele blok is na bijna 70 jaar op zijn beurt dringend toe aan sanering. Zo herhaalt de geschiedenis zich.³

Sam Van Clemen

Het appartementsgebouw in de Vredestraat waartegen de gedenksteen werd aangebracht.

² Die 48 kamers waren verdeeld over in totaal 20 woonegelegenheden.

³ Het bovenstaande is gebaseerd op: R. Baetens (red.), *Brepols drukkers en uitgevers 1796-1996*, Turnhout, 1996, p. 208-209; ‘Brepols bouwt werkmanswoningen’, in: *Brepols’ Huisorgaan*, jg. 1, 1948, nr. 9, p. 1-5.

Nieuwsbrief Taxandria 1, 2016

Boekbespreking:

Renier Snieders, geneesheer in de 19de eeuw

Renier Snieders (1812-1888) is zonder twijfel één van de opmerkelijkste en belangrijkste persoonlijkheden uit de geschiedenis van onze stad. Als romancier genoot hij bekendheid in heel het Nederlandse taalgebied. Bovendien was hij echter arts met een drukke praktijk die hij uitoefende vanuit zijn woonhuis in de Gasthuisstraat. Meer dan 125 jaar na zijn overlijden beschikken we nog altijd niet over een volwaardige biografie van hem. Gil Tack wil deze lacune voor een flink stuk invullen met haar boek *Renier Snieders geneesheer in de 19de eeuw*. Ze raadpleegde daarvoor tal van bronnen, zoals Snieders' archief in het stadsarchief, archivalia in verschillende rijksarchieven en privé-archief van afstammelingen. Op basis van dit onderzoek kon ze een rijk gedocumenteerde studie schrijven, op groot formaat uitgegeven door Brepols.

De opdeling van het boek is volgens de verschillende functies die Snieders bekleedde. Eerst gaat de auteur in op zijn studies in Leuven. Eruit blijkt hoe weinig de geneeskunde rond 1835 voorstelde. 'Bij gebrek aan beter valt men voor de meeste ziekten steeds op dezelfde therapieën en geneesmiddelen terug.' (p. 45) Een correcte diagnose stellen was 'zeer moeilijk zo niet onmogelijk'. (p. 46) De geneesmiddelen stelden amper iets voor. Snieders studeerde af met de grootste onderscheiding en was vervolgens van 1838 tot 1888 (76 jaar oud!) huisarts in Turnhout. Hij paste er de in Leuven opgedane kennis toe.

Snieders evolueerde in Turnhout dus van een jonge arts tot een heel oude. Net in die lange periode dat Snieders werkzaam was, is de moderne geneeskunde op gang gekomen dankzij de ontwikkeling van o.a. de scheikunde en moderne onderzoeksinstrumenten. Het resulteerde in betere diagnoses, grotere theoretische kennis en betere geneesmiddelen. Blindedarmoperaties en keizersneden werden voor het eerst uitgevoerd, injectiespuiten en bloeddrukmeters kwamen ter beschikking. De strijd tegen ziektes zoals cholera, hondsdoelheid en tbc kwamen op gang. Het belang van ontsmetting werd duidelijk, de anesthesie verbeterde aanzienlijk. Wonden en breuken konden veel beter worden verzorgd. Namen als Louis Pasteur en Robert Koch klinken nog altijd bekend in de oren. Was Snieders van dit alles op de hoogte en evolueerde hij mee? Er wordt enkel summier verwezen naar deze verbeteringen (p. 27). De auteur beperkt zich immers grotendeels tot beschrijvingen van patiënten, hun symptomen en de behandelingen die Snieders toepaste. De arts maakte hiervan namelijk nauwkeurig aantekeningen. Vanaf de jaren 1860 waren in onze

stad overigens zeker drie andere dokters-verloskundigen extra aan de slag. De bevolking werd dus geleidelijk beter verzorgd.

Snieders' werk als arts schijnt niet erg te zijn geëvolueerd. Veel moeite om zich bij te scholen, heeft hij blijkbaar niet gedaan. Beschikte hij over een eigen microscoop? Wat waren zijn andere onderzoeksinstrumenten? Hij beschikte niet over een eigen verlostafel, wel bezat hij een amputatieset. We vernemen dat hij vanaf 1850 bij bevallingen gebruik maakte van de verlostang. Was hij in zijn tijd een goede dokter? Dat zou kunnen blijken uit vergelijkende analyse met studies over collega's. Dit gebeurt jammer genoeg niet. Dit is mijn belangrijkste punt van kritiek: de auteur heeft niet genoeg studiewerk gedaan naar de geschiedenis van de geneeskunde van die tijd. Dit blijkt ook uit de bibliografie, waarin recente literatuur nageenough ontbreekt. Er zijn nochtans zeker naslagwerken hierover voorhanden.

Het tweede deel van het boek handelt over Snieders' werkzaamheden voor de overheid. Hij was immers ook gevangenisarts in het kasteel en wetsdokter. In deze functie ging hij 'punctueel en systematisch' te werk. Hij deed in totaal 18 lijkschouwingen op volwassenen, 26 onderzoeken in verband met geweldpleging, 24 onderzoeken in verband met verkrachting en 25 onderzoeken i.v.m. het bepalen van de toerekenbaarheid (in het tijdperk voor Freud). Ook deed Snieders aanzetten tot forensisch onderzoek. Ook diende hij de overheid van advies, vooral over hygiëne en gezondheidsaangelegenheden. Zijn doel daarbij was om de volksgezondheid te verbeteren. Ook Turnhout kampte immers met epidemies. Tot slot wijdt de auteur uit over hoe Snieders zijn werk als arts verwerkte in zijn proza. Hij schreef o.a. een tweedelig werk over volksgeneeskunde. Een afrondend besluit en een personenregister ontbreken jammer genoeg. Een besluit zou kunnen zijn dat Snieders heel veel (te veel) werk op te knappen kreeg in heel uiteenlopende domeinen. Hij was dokter, gynaecoloog, wetsdokter, psychiater,...

Samengevat is dit boek zeker een aanwinst voor de Turnhoutse geschiedschrijving dankzij de vele gegevens die Gil Tack wist te verzamelen over een onderwerp dat tot nog toe weinig bestudeerd was. Tegelijk is dit echter een onvoldragen studie. We hopen dat het de aanzet vormt voor een volledige biografie van Renier Snieders en een bredere studie over de geschiedenis van de geneeskunde in de Kempen.

Gil Tack. Ziekte en zorg in de Kempen. Renier Snieders, geneesheer in de 19de eeuw. Turnhout, 2015, Brepols, 240 p., € 30 incl. btw.

Sam Van Clemen

Foto van het Meldeamt in de Sint-Antoniusstraat

Recent dook er op een onlineveiling een postkaart op, met op de voorzijde een unieke foto op van het *Meldeamt*, een Duitse instelling uit de Eerste Wereldoorlog die was gevestigd in een Turnhouts herenhuis in de Sint-Antoniusstraat 6, bewoond door M. Vueghs.⁴ Dhr. Paul Van Sprengel, fervent postkaartenverzamelaar, kreeg deze kaart in zijn bezit.

De poort van dit pand is op de foto duidelijk te zien. Ervoor staan Duitse officieren. Op het bord aan de deur staat te lezen: '*Deutsches Meldeamt des Kreises Turnhout. Vorstand Hauptmann Boese*' (Duits Meldeamt van de Kreis Turnhout. Chef kapitein Boese'). Deze officier staat wellicht rechts vooraan op de foto.⁵ Let ook op de automobiel. De kaart is te dateren op 15 juni 1915, de datum van de poststempel op de achterzijde. De kaart werd verzonden naar een familie in Keulen en bevat een korte tekst (zie verder)

⁴ Inventaris van de inboedel van dit pand opgesteld door de Duitse bezetter: Stadsarchief Turnhout, Fonds Oorlog en Bezetting, nr. 153.

⁵ Correspondentie met het Meldeamt uit 1915 ondertekend door Hauptmann Boese: Stadsarchief Turnhout, Fonds Oorlog en Bezetting, nr. 148.

Het *Meldeamt* kwam in werking begin 1915: op 4 januari 1915 verplichtte een Duitse bevel de militieklassen 1914, 1915 en 1916 om zich elke maand bij het *Meldeamt* aan te melden. Daarna werden ook oudere jaargangen en ex-leden van de Burgerwacht onderworpen aan controle. Doel was om te beletten dat deze jongemannen zouden vluchten richting Nederland om het Belgische leger te vervoegen. Voor de uitvoering van de controles was (een deel van) het vernoemde herenhuis door de bezetter in beslag genomen.

De *Meldeämter* controleerden op nog andere manieren hun slachtoffers. Elke meldplichtige kreeg een meldingskaart, waarop alle dagen stonden genoteerd, waarop hij zich had aangemeld. Ze moesten deze kaarten in goede staat houden en ze altijd bijhebben buiten Turnhout. Elke verhuizing binnen de stad moest eveneens worden aangegeven. Voor een verhuis buiten de stad, of zelfs maar een korte reis, moest men toestemming vragen. Slechts daarna kreeg de kandidaat een reispas. De controles en de strenge straffen bij afwezigheid beletten niet dat velen toch de benen namen. In juni 1915 bijvoorbeeld gaven 16 mannen zonder reden forfait voor de maandelijkse aanmelding. De 16 werden alvast elk tot 10 BEF boete veroordeeld. Ze bleken achteraf ook effectief te zijn gevlucht. De stad betaalde de uitgedeelde boetes overigens altijd zelf in plaats van de gestraften of hun families.

Het pand in kwestie werd na de wapenstilstand in 1918 weer gewoon woonhuis. Op de plaats ervan staat tegenwoordig een modern appartementsblok met op het gelijkvloers winkelruimtes.

Stadsarchief Turnhout, Foto 01302-01. Detail van de jaarlijkse processie van de Sint Pietersparochie aan de Zeshoek. Periode: 1890 tot 1910. De pijl toont het Huis Vueghs.

Fam. (Familie) / Hax Welzel / Köln-Kalk / Thumbstr. 28

Turnhout, 15.6.15 / Anbei erhaltet Ihr auch eine kleine Ansicht von meiner Tätigkeit als Autodroschenchauffeur. Man lernt doch alles im Kriege. Herzl. (herzliche) Grüße / Emil

Vertaling:

Hierbij ontvangen jullie ook een kleine foto van mijn bezigheid als auto-taxichauffeur. Men leert toch alles in de oorlog. / Hartelijke groeten / Emil

(Fotozijde:)

Rechts van de deur: Deutsches Meldeamt des Kreises Turnhout
Vorstand / Hauptmann Boese / Geöffnet / Vormittags 9 – 1 Uhr / Nachmittags 3 – 6 Uhr

Vertaling:

Duits bevolkingsbureau van het district Turnhout / Directeur / Kapitein Boese / Geopend / Voormiddag 9 – 1 uur / Namiddag 3 – 6 uur

Links op de deur: Verordnung - Verordening

Met dank aan Leo Dignef voor het geduldige lees- en vertaalwerk
We danken dhr. Paul Van Sprengel om deze (en andere) foto's ter beschikking te stellen.
Binnenkort zijn deze kaarten van Paul Van Sprengel ook op
<http://www.erfgoedbanknoorderkempen.be/> te bekijken.

Sam Van Clemen en Bert Hendrickx

In november 2015 is een aan-
nemer gestart met de afbraak
van het voormalige rusthuis
Sint-Lucia in de Herentalsstraat.

In het midden van de jaren 1950
voelden de Gasthuiszusters van
Turnhout zich - vanuit hun mis-
sie van dienstbare zorg – aan-
gesproken om een rusthuis op
te richten. In 1954 werden, op
initiatief van toenmalige zuster
overste Juliana Jacobs, zowel
het huis Versteylen als de aan-
palende brouwerij Raeymaekers
aangekocht. De herenwoning
werd de eerste verpleegster-
school. Het woonhuis van de
brouwerij bleef tijdelijk bewaard,

maar de achterbouw en tuin moesten vanaf 1956 plaats maken voor een
voor die tijd toonaangevend rusthuis naar een ontwerp van architect
Muyldermans. Het nieuwe hoofdgebouw met drie verdiepingen kreeg een
jaar later aan de achterzijde een polyvalente ruimte en een kapel. De
plechtige inwijding vond plaats op 19 mei 1957.

In 1959 werd het voormalige woonhuis van de brouwerij (waar in een nis aan de voorgevel een beeld van de Heilige Lucia stond) afgebroken en vervangen door een vier lagen tellende voorgevel. Bij uitbreidingswerken aan de keuken moest in 1967 de inrijpoort plaats ruimen. Nog later werden bovenop de kapel twaalf extra kamers gebouwd.

Dit bracht de capaciteit op 86 kamers die plaats boden aan 104 residenten.

Intussen is het rusthuis verlaten en verhuisden de bewoners in maart 2015 naar een nieuwbouw op de Heizijde, achter het Clarissenklooster.

Op de vrijgekomen ruimte in de Herentalsstraat zullen dertien assistentiewoningen worden gebouwd.

Bron (en uitgebreidere info): <http://www.sint-lucia.be/index.php/over-sint-lucia>

Monument van de Eerste Wereldoorlog

In de reeks van beelden en monumenten van de Eerste Wereldoorlog tonen we u een vrij bekend monument. In de Kazerne Blairon aan de Steenweg op Gierle, stond gedurende vele decennia een gedenkplaat ter herinnering aan de gesneuvelden uit WOI.

Het 8ste Linieregiment werd toen allesbehalve gespaard: 11 officieren en 394 onderofficieren en soldaten werden gekwetst. 10 officieren en 173 onderofficieren en soldaten werden vermist. Ter herinnering aan hen werd een monument op binnenplaats van de kazerne opgericht met de vermeldingen: 8 – 12 – 28 Linie en 8e Vestingsregiment (1914 – 1918)

Stadsarchief Turnhout, Prentbriefkaart 73_065

Bij de vlaggenroet stonden aanvankelijk de soldaten per compagnie en per peloton opgesteld met hun aangezicht naar dit monument.

Op 27 april 1977 werd een tweede monument voor de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog (8 – 18 – 35 – 58 Linie(1940 – 1945)) plechtig ingehuldigd, in bijzijn van de Vriendenkring 8ste Linieregiment onder leiding van hun voorzitter kolonel bd B. SMET.

Op 28 april 1994 vond de laatste echte bloemenhulde aan dit monument van de gesneuvelde plaats. Toen werd immers de kazerne opgeheven na de afschaffing van de legerdienst. Vanaf augustus 1946 fungeerde de kazerne Majoor Blairon als thuisbasis voor het 3e Primair Opleidingscentrum. In 1961 kreeg het centrum officieel de benaming Opleidingscentrum nr. 3. Vanaf 1986 tot 1994 was het O.C. nr. 3 bevoegd voor de basisopleiding van miliciens, de vorming van chauffeurs, de basisopleiding van kandidaat-vrijwilligers en de vorming van kandidaat-reserveofficieren.

Met de afschaffing van het opleidingscentrum nr. 3 en de transformatie tot een campus (met o.a. de stadskantoren) vonden grondige restauratiewerken plaats. De twee gedenkplaten kregen niet langer een prominente plaats, maar werden nogal onopvallend tegen een betonnen muurtje aan de ingang van Europeion (blok D) geplaatst.

Voor meer info, zie: <http://www.ocnr3.be/monumenten.htm>

Opnieuw archief geïnventariseerd

In het stadsarchief van Turnhout werden wederom enkele belangwekkende archiefstukken geïnventariseerd. Volgende nieuwe inventarissen staan nu online op <http://www.archiefbankkempen.be/>

- Archief van Brepols (1825-1971), overgedragen in 2013, bewaard in het Speelkaartenmuseum
- Archief van Glénisson, bewaard in het Speelkaartenmuseum
- Archief van Mesmaekers, bewaard in het Speelkaartenmuseum
- Archief van de firma Vueghs Frères
- Archief van de Openbare Bibliotheek van Turnhout (overgedragen in 2015, bevat ook archief van de rechtsvoorganger: de "aangenomen boekerij" op de Grote Markt)

Schenking collectie boeken en oude drukken door dhr. Jos Geenen

Op 22 december schonk dhr. Jos Geenen (al vele jaren een trouw lid van de Taxandriakring) een mooie collectie boeken en oude drukken (17de-18de eeuw) met overwegend een godsdienstige inhoud aan het Stadsarchief. Enkele voorbeelden:

De liefde van Jesus in't allerheiligste Sacrament, Henricus Maria Boudon, 1770- ; Entretiens spirituels, François de Fraula, 1780 ; Historia episcopatus Antverpiensis, 1717; Historie der Neder-Landscher ende haerder Naburen, Em. Van Meteren, 1614; Les veritez de la religion, Jean Boudot, 1718 ; Manuductio ad Coelum, Joanne Bona, 1671.

Bij deze schenking hoorde ook een doos vol (soms unieke) brochures en folders m.b.t. Turnhout. Ook dhr. Willy Van Sprengel kon (in tweede instantie) deze brochures en folders inkijken om waar mogelijk zijn rijke privécollectie uit te breiden.

We danken dhr. Jos Geenen van harte voor deze interessante schenking!

Erfgoed in de media en op het internet

Sinds november 2015 kan u de 'in memoriams' lezen van pater Louis Sterkens s.j. (1920 – 2014) en pater Renaat Dumon s.j. (1924 – 2015) op <http://www.jezuieten.org/nl/wie-we-zijn/in-memoriam>

De militaire begraafplaats van Oeren

In het landelijke Oeren ligt wellicht de meest idyllische Belgische militaire begraafplaats van het IJzerfront. Vermoedelijk werd eind juli 1915 gestart met het begraven van gesneuvelden rondom het laatgotische kerkje. Later werden hier ook gesneuvelden uit veldgraven uit de omgeving bijgezet. Tijdens de nacht van 9 op 10 februari 1918 smeerden onbekende de letters van 38 heldenhuldenzerken dicht met cement om ze onleesbaar te maken. Ook de heldenhuldenzerk van onze Turnhoutse soldaat Frans Geboes werd dicht gesmeerd. De volgende nacht overschilderden Vlaamsgezinden de letters met zwarte verf. Vermoedelijk werd

de begraafplaats in 1924 - 1925 in zijn huidige vorm aangelegd nadat de Belgische overheid het bijna 29 are grote kerkhof opeiste. Vandaag rusten hier 509 gesneuvelden onder wie er 6 onbekend bleven. Bovendien zijn er nog 5 heldenhuldenzerken waarvan één soldaat uit Turnhout: Lodewijk Van Opstal 1ste Linie Geboren in Turnhout op 12 april 1893 en gesneuveld te Alveringen op 21 juli 1915. Hij was 22 jaar toen hij stierf voor het vaderland.

Een heldenhuldenzerk is een Keltisch kruis, met daarop het opschrift A.V.V.- V.V.K. (alles voor Vlaanderen, Vlaanderen voor Kristus), daaronder een afbeelding van een opwiekende meeuw of Blauwvoet en daaronder het opschrift en datum van de gesneuvelde soldaat, naar het ontwerp van frontsoldaat Joe Englisch. In 1923 had op deze militaire begraafplaats van Oeren de vierde IJzerbedevaart plaats. Tot 1970 was de gemeente Oeren zelfstandig, nu is deze een deelgemeente van de gemeente Alveringem. Het laatgotische kerkje Sint-Pietersbanden (St.-Apolloniakerk) op deze begraafplaats dateert uit de 16de eeuw. De ijzerzandstenen in de muur verwijzen naar het vroeger Romaans kerkje. Het Romaanse koor werd bewaard en in de nieuwe gotische constructie,

in gele baksteen, geïntegreerd. Het interieur is neogotisch. In 1797 plunderden de Franse revolutionairen de kerk leeg. Sinds het concordaat met Napoleon in 1802 is de kerk voor eredienst gesloten. Achteraan in de kerk bevindt zich een brandglasraam van Ivo Bakelants, dat werd opgedragen aan soldaat Julien Heylen uit Mol. Hij sneuvelde in 1917.

“Volwassenen verklaren de oorlog, maar het zijn de jongeren die moeten vechten en sterven!”

Rob Cornelissen

De Franse Omwenteling en de gevolgen voor het gildeleven

In het Stadsarchief van Turnhout is er een tekst teruggevonden die de gilden verplichtte hun bezittingen af te staan aan de Franse bezetter. Samen met een bewaard gebleven aanplakbiljet geven deze verschillende documenten een beeld van de moeilijkheden tijdens de Franse Omwenteling. Door deze opgelegde beperkingen konden vele gilden de Franse Omwenteling niet overleven.

In het Noord-Kempens dorpje Meer, nu deel uit makend van de fusiegemeente Hoogstraten, bestonden er tijdens de Franse Revolutie drie schuttersgilden, namelijk de Sint-Jorisgilde (1490), de Sint-Sebastiaansgilde (1640) en de Sint-Ambrosiusgilde (1725).

Deze drie gilden hadden grond in eigendom om met hun wapen te kunnen oefenen. Om hun gronden tijdens de Franse Omwenteling te kunnen behouden, maakten zij gebruik van een financiële *constructie*. Zij richtten zich in als ‘*tontine*’, zo genoemd naar de uitvinder hiervan Tonti. Een Tontine is een soort van lijfrenteverzekering. Enkele personen brengen een kapitaal of eigendom bijeen en genieten dan van de rente of opbrengst. Sterft één van hen, dan komt zijn deel aan de anderen toe, terwijl bij het overlijden van de laatste de staat of één of andere instelling de eigenaar wordt. Door deze “truc” bleven de gronden, tot op de dag van vandaag (!), in het bezit van de gilden.

Volgend document toont duidelijk aan dat onze voorouders niet zomaar goedschiks hun bezittingen hebben afgegeven aan de Franse bezetter. In de steden bleek het moeilijker om te weigeren, maar in de dorpen waren er vele bezittingen die men verborgen kon houden. Daarom dat de overheid volgende brief liet verschijnen:

Antwerpen, 24 Fructidor jaar 7 [= 10 september 1799] van de Franse Republiek, één en ondeelbaar; De centrale administratie van het departe-

ment van Twee Neten aan de stedelijke administratie van het kanton Turnhout en aan de commissaris van de uitvoerende macht in de buurt burgers administrateurs en burger commissaris,

Wij werden geïnformeerd dat er in meerdere kantons van het departement er nog voorwerpen aanwezig zijn afkomstig van afgeschafte ambachten en gilden.

Wij werden ook ingelicht dat onder de hoofdmannen van de verenigingen er enkelen zijn die deze (goederen) hebben overgemaakt aan hun stedelijke administratie, en dat anderen, ondanks alle maatregelen die ten opzichte van hen genomen zijn, deze in hun bezit blijven houden. Het is tijd dat deze laatste aan de verplichtingen, die hun zijn voorgehouden, zouden voldoen en dat de voorwerpen die rechtmatig aan de Republiek toebehoren, worden verkocht zoals andere onderdelen van het nationaal bezit (inboedel).

Wij roepen daarom uw hulp in, burgers, om deze illegale bezitters te gelasten u, binnen de decade, de voorgenoemde voorwerpen te overhandigen en hen te verwittigen dat als zij blijven verzuimen te gehoorzamen aan de bevelen, zij hen daarvoor zult dagvaarden: zij zullen beschouwd worden als verkwister van het publiek eigendom en zodoende verwezen worden naar het tribunaal.

Wij geloven dat de burgers, door u aangepord, willen vermijden dat dergelijke harde maatregelen dienen getroffen te worden, en dat zij zich reppen om zich naar uw bevelen te voegen.

Zodra deze voorwerpen u ter beschikking zijn gesteld, dan plaatst u deze in het magazijn van de nationale goederen in uw stad in het voormalig klooster van de Minderbroeders en laat u een ontvangstbewijs afleveren door burger Borremans, conciërge van het magazijn.

Wij nodigen u uit om ons het resultaat te laten kennen van de maatregelen die u treft voor de uitvoering van de instructies in voorliggende brief, en ons de namen te noemen van de burgers, huidige bezitters van bovenvermelde voorwerpen, die u deze niet hebben overgedragen binnen de voorschreven termijn.

de administrateurs van het departement

(met dank aan Marie-Paule Peeters voor de vertaling van het originele document).

Of dit schrijven veel gevolg heeft gekend valt te betwijfelen. Maar het is helaas wel een feit dat talrijke gilden tijdens deze periode een roemloos einde tegemoet gingen. Niet alleen het zilver werd aangeslagen, maar ook de bezittingen van de gilden werden verkocht. Volgend teruggevonden aanplakbrief in het Stadarchief van Turnhout geeft duidelijk aan hoe één en ander geschiedde.

VERKOOPING VAN NATIONALE GOEDEREN

WETTEN van 16 Brumaire, 9 Germinal, 2 Fructidor, 5de jaer, 9 Vendémiaire en 15 Frimaire, 6de jaer

Eerste zitting der verhooring vastgesteld op 4 Fructidor, 6de jaer
EYNDELYKE TOEWIJZING, Vastgesteld op 9 Fructidor, 6de jaer
DEPARTEMENT DER TWEE NETHEN.

Men maekt bekend, dat uyt kragt der Wetten van 16 brum., 9 germ., 2 fructidor 5de jaer, 9 vendémiaire en 15 frimaire, 6de jaer, in de zael der verkooping van de centrale Administratie van 't Departement der Twee Nethen in de gemeynte van Antwerpen, ten verzoeke van den Commissaris van uytvoerend Directorium by de gezeyde Administratie voor de Administrateurs van het gezeyd Departement, geprocedeert zal worden op 4 Fructidor, 6de jaer, tot de eerste Zitting van verhooring, om tot de eyndelyke verkooping en toeweyzing te komen der nationaele Domeynen, dewelke gelegen en aangewezen zyn zoo als hier na volgd, welke toewyzing geschieden zal op 9 Fructidor 6de jaer, ten 10 ueren voor noon.

Canton van Herenthals: Art I Omtrent de 55 bunders¹ mast-bosch, gelegen in de gemeynte van Herenthals, niet verpagt, door desverstaende geschat (begreepen twee honderd tachtig duyzend mast-boomen van den ouderdom van 16 jaeren) op eene jaerlykse inkoopste van 455 guldens en op een capitael van 15,980-0-0. Voortkomende van het geweezene Kapittel van Bergen-Henegouw.

Canton van Moll: Art. II Een Bosch genaemd het Capellen-Bosch, inhoudende een bunder, 3 dagwanden, in het welk zig bevinden ontrent de zes duyzend dry honderd jonge opgaende boomen van den ouderdom van 20 jaeren gelegen tot Eynthout-Ham, niet verpagt, door desverstaende geschat op eene inkoopste van 114 guldens, 10 stuyvers en op een capitael van 4,206-0-0. Art III Een schaer en schors-bosch genaemt Calveren-Bosch, inhoudende ontrent de drie bunders, 170 roeden, gelegen tot Eynthout-Ham, niet verpagt, door desverstaende geschat op eene inkoopste van 343 guld. 14 st. begrepen ontrent de vyf duyzend acht hondert zes-en twintig schorsboomen, van den ouderdom van 28 jaeren, en op een capitael van 12,606-0-0

NOTA: Een bunder van dit Bosch bevindt zig uytgeroeyd en de boomen, de welke er van voordkoomen zyn toebehoorende aen den borger Verccammen van Gierle.

IV Ontrent vyf bunders mastbosch, geleegen tot Eynthoutham niet verpagt: door desverstaende geschat (begreepen veertien duyzend mast-boomen van den ouderdom van 30 jaeren op eene jaerlykse inkoopste van 370 guld. en op een capitael van 13,592-0-0

NOTA: De artikels 2,3 en 4 koomen voord van de gewezen abbye van Tongerlo.

Canton van Turnhout: V Een huys geleegen tot Turnhout in de Beggeyne-straet n° 249, genaemt het kleyn Schuttershof, bestaende in eenen kelder, keuke, 4 zoo benede als bove-kamers, eenen zolder, een kleyn gebouw, dienende tot eene genever-stookerye, eenen hof en een weyde 'er aen grenzende, inhoudende ontrent de 30 roeden, verhuert aen den borger Cornelis Cleymans door huerceel het welk eyndigen zal den 25 ventose jaer 9, mits 81 guld. 10 st., door desverstaende geschat op een inkoopste van 120 guld. en op een capitael van 4,408-0-0.

NOTA. Den huerder heeft verklaert dat de gereedschappen der stooke-rye, een kleyn schouw en een forneys hem zyn toebehoorende.

Voordkoomende van de gewezen Sinte Joris gilde van Turnhout.

VI Een huys, genaemd Voetboogenhof, geleegen tot Turnhout in de Korte Beggyne-straet n° 247, bestaende in 3 kelders, 4 zoo benede als bove-kamers met eenen zolder en een gebouw ten dienste van eene genever-stokerey met een hof groot 30 roeden, verhuert aen den borger A. Dirckx, mits 84 guld. 10 st. door huerceel het welk eyndigen zal den 25 ventose jaer 9, door desverstaende geschat op een inkoopste van 125 guld. en op een capitael (niet inbegrepen een afschutsel in hout, en eene logie, de geene den huerder hem toebehoorende heeft verklaert) van 4,592-0-0.

Voordkoomende van de gewezen gilde van St. Sebastiaen van Tunrhout.

Burgers, gilden en ambachten in het Turnhoutse konden niet anders dan het decreet naleven. Op de bewaard gebleven lijst van inleveraars, te vinden in het Stadsarchief Tunrhout, bundel jaar 1794, bijlage II, staan drie data namelijk 19, 22 en 29 november.

Een zevental schuttersgilden leverden hun breuk in: de gilden Sint-Joris, Sint-Sebastiaan, Sint-Antonius (Turnhout), Sint-Antonius (Oosthoven), Sint-Barbara en de beide Sint- Sebastiaansgilden van Zevendonk en Oud Turnhout. Al wie goud en zilver inleverde, kreeg een ontvangstbewijs dat later getoond moest worden om de tegenwaarde in geld te ontvangen.

Ook op andere plaatsen werden de gildebreuken binnengebracht. Zo ook in Hoogstraten waar de Sint-Jorisgilde haar breuk afstond. Zij ontving hiervoor iets meer dan 88 gulden. Dezelfde dag bracht ook de Sint-Sebastiaansgilde haar breuk binnen voor een bedrag van 85 gulden. Op 26 november 1794 overhandigden de hoofdmannen van de drie gilden uit Wuustwezel hun breuken aan de schout. Het juweel van de Sint-Jorisgilde woog 14 oncen 15 engelsen (1,284 kg). Deze breuk werd in Antwerpen verkocht voor 130 gulden en negen stuyvers. Of de gilde intussen dit geld heeft ontvangen, laten wij hier in het midden...

Frans Snijders

Turnhoutsche studenten in de Groote Oorlog

't Was in Oogst 1914 – de eerste – ik meen de eenigste – vergadering van onzen studentenkring onder de vakantie waaronder gansch de samenleving overhoop werd geschokt. De naar-drukkende oorlogstemming die overal in de lucht hing, bedwong ook onze gewone luidruchtige geestdrift. Stonden immers reeds onze makkers of oud-makkers niet te strijden te Luik?...

Sinds dien hoevelen sprongen niet bij, hunne makkers ter hulpe?

Na bijna twintig maanden, waar zijn ze nu, al die we ontmoetten op onze vergaderingen?

Gansch het leger dóór: op den Yzer, in de vormingskampen, in de gasthuizen... op de rustplaats der helden... overal... maar ieder afgezonderd in eenzaamheid. En die eenzaamheid drukte soms zwaar. Plotseling en verre weggerukt uit ons vroeger midden, weg van ouders, magen [familie, bloedverwanten] en vrienden, be kroop ons soms het droeve van het alleenstaan, roepend naar makkers om zich wéér eens samen te voelen – ten minste in den geest – om de idealen hunner jeugd.

Te midden het brutale bedrijf van het oorlogsrumor, midden de stoffelijke bekommernissen die –als het kleverig slijk der met bloed gevruichte meerschen van Vlaanderen- onze krachten terughouden van alle vlucht naar boven, voelen we de behoefte vóór onze oogen nog eens te laten openzwaaien “de vlag waar 't ideaal op staat” dat onze jeugd bezielde, opdat het ook lichte in de donkerte van deze stoffelijke oorlogsnarheid – die vlagge die vooroptreedt met mannenstap en jongelingsgeestdrift, spijs een berg moeilijkheden allerhande, vooruit naar ons hooge doel “de Leeuw en 't Heilig Kruis”.

Voor al in deze dagen van drukkende werkelijkheid, van mismoedigende eentonigheid, van droef alleenstaan, van dreigende gevaar moeten we in't beeld van dit ideaal verlichting zoeken. We zongen het zoo luide op onze blijde dagen, nu moeten wij het diep voelen:

“En komt er al een droever dag, De vlag ontplooid, en met de vlag Uw hart zinge mee!” [...]

Gedenken wij elkander in dien broederband. Bizonder wezen wij elkander indachtig in onze gebeden. Bidden we opdat 't ideaal in ons rechte blijve; bidden we voor hen die strijden, voor hen die lijden, voor hen die zuchten onder 's vijands juk. Vergeten we niet de zielerust van hen die vielen...

Tekst van brancardier Hendrik Nuyts, maart 1916, uit de rubriek Voor onze Kempische Jongens, in: De Stem uit België.

Overlijdens

Afgelopen maanden werd ons melding gemaakt van enkele overlijdens die betrekking hebben op enkele dierbare leden of personen die belangrijk waren voor de regio Turnhout.

Mevrouw Valentine Boone - Ver Eecke (°Berchem, 27 januari 1936), echtgenote van dhr. Jacques Boone, bestuurslid van Taxandria, overleed op 4 december in 's Gravenhoeve aan het Hazenpad in Merksplas na een lange, slepende ziekte. Op 12 december 2015 werd tijdens een uitvaartdienst in de St Willibrorduskerk te Merksplas van haar afscheid genomen.

Valentine en Jacques Boone (gehuwd in Antwerpen op 26 september 1964) hebben twee kinderen, Myriam en Idesbald.

Mevrouw Mia Bausart - Boving (°Mol, 15 juli 1927), weduwe van dhr. Yves Bausart, achterkleinzoon van Renier Snieders, overleed op 2 januari 2016 in het AZ Sint-Jozef te Malle.

De uitvaartplechtigheid vond plaats op 9 januari in de parochiekerk van St.-Jozef te Mol-Wezel.

Mevr. Bausart en enkele van haar kinderen ontvingen ons (samen met Viviane Schuermans, Gil Tack en Lin Meulenare) hartelijk in februari 2013 om meerdere memorabilia van Renier Snieders die nog in familiebezit zijn te bekijken. Het is grotendeels dankzij de familie Bausart dat de Taxandriacollectie en het Turnhoutse stadsarchief zo rijk is aan geschriften, manuscripten en voorwerpen van de schrijver en geneesheer Renier Snieders.

Haar zoon Jean Louis Bausart schreef ons: "Moeder heeft de laatste jaren enorm genoten van hoe een stukje van haar familiegeschiedenis terug tot leven is gekomen door al de activiteiten rond de persoon van Renier Snieders."

Dokter Pierre Caron (°Turnhout 5 september 1926), weduwnaar van mevr. Paule-Marie Berben, overleed op 16 januari 2016 in Kasterlee. De uitvaartdienst vond plaats op 23 januari in de Sint-Pieterskerk van Turnhout.

In naam van het Taxandriabestuur bieden we de families onze oprechte deelneming aan en wensen we hen veel sterkte.

Enkele beeldhouwwerken van War Van Asten uit de Taxandriacollectie:

Eduardus (War) Stephanus Cornelius Van Asten, werd geboren in Arendonk op 27 juni 1888, met als vader Gerardus Joannes en als moeder Josephina Dilles. Hij stierf in Elsene op 28 oktober 1958. Al vroeg verliet het gezin Van Asten zijn geboortedorp in de Kempen en volgde hij zijn ouders naar Nederland en Duitsland om zich vervolgens in Brussel te vestigen, waar hij les volgde aan de Academie voor Schone Kunsten, met als specialisatie beeldhouwen en tekenen. Hij kreeg er les van enkele vermaarde kunstenaars zoals Charles Van der Stappen en Victor Rousseau. In 1910 behaalde hij de tweede prijs Gode-

charle (zie Godecharle Stichting, www.godecharle.be).

Portretfoto stadsarchief Turnhout, 03989_01

Na de lessen werkte hij in het atelier van Pieter Braecke, die hem alle knepen van het vak bijbracht en tevens een grote invloed op zijn leerling naliet. Daarna begon zijn werkelijke loopbaan en stelde hij zijn werk tentoon: Brussel 1910 en 1914, Luik 1912 en 1921, Gent 1913 en 1922, ook in Nederland te Dordrecht, den Haag, Amsterdam, Rotterdam, Arnhem en Eindhoven. Hij maakte meestal werken in marmer, brons, steen, hout en gebakken aarde. Na de oorlog voerde hij een belangrijke reeks monumenten uit ter nagedachtenis van de gesneuvelden: Zaventem, Langemark, Koolskamp, Warneton, Oudenaarde, Hannuit, Ieper, Temse, ... en bezitten de meeste musea werk van deze meester, ook in het buitenland.

Na 1950 ging hij zich eveneens toeleggen op de schilderkunst, waaronder vele aquarellen.

War Van Asten creëerde o.a. het beeld "Moeder" (Taxandriacollectie nr. T00747). Dit terracottabeeld van zijn moeder Josephina Dilles (ongedateerd, 1901-1950, gesigneerd onderaan rechts) toont een oude vrouw ten voeten uit. J.E. Jansen beschrijft zelf (in *Taxandria*, Bulletin, 3e jg., 1931, 2e afl., p.1-3) hoe hij in 1923 naar beeldhouwer Ward van Asten in zijn

atelier in de Parelstraat te St. Jans-Molenbeek trok *'met de hoop wel iets van Van Astens kunstgewrochten te verkrijgen'*.

Wij begroetten Van Asten te midden zijn werk. De handen vol pleister, de witten keel aan, stond hij voor een nieuw half verheven werk van een monument, waarop hij zijn schepingskracht uitoefende. Kranig wezendie betrekkelijk jongen man, met oogen die schitteren van vermogen, inspiratie, schoonheidszucht, onder een breed voorhoofd met een schedel waar een kroeselachtige blonde haartooi weelderig optiert. Zijn gesprek is vurig, verstandig, afkappend, overtuigend, begeesterend van liefde voor de kunst, in schoone vlaamsche uitspraak. Aan't hooren van zijn woord is hij een kunstenaar die de broodnoodperiode voorbij is en werkt om zijn vaderland te verrijken met beelden en monumenten waar'n ziel in ligt en uitspreken wat zij vertoonen.

Jansen had voldoende aangedrongen en kon met volgende oogst naar huis: *'twee schoone in potaarde gebakken beelden: een Christusbeeld (met riet) en het beeld zijner moeder, eene vrouw van Arendonck.'*

Wat kanunnik Jansen waarschijnlijk niet wist, was dat War Van Asten tijdens het derde Congres van de socialistische Arbeidersinternationale (augustus 1928) op handen werd gedragen als Belgische socialistische beeldhouwer. Hij had immers voor de Witte Zaal van het Volkshuis in Brussel (het Art Nouveaugebouw van Horta) het Matteottimonument (Italiaanse socialist en antifascist die in 1924 door aanhangers van Mussolini werd vermoord) gebeeldhouwd. Na de afbraak van dit huis, verhuisde het Art Déco-monument in de jaren 1970 naar Colfontaine, Petit-Wasmes.

De Taxandriacollectie bezit nog meerdere andere geslaagde beeldhouwwerken van Van Asten:

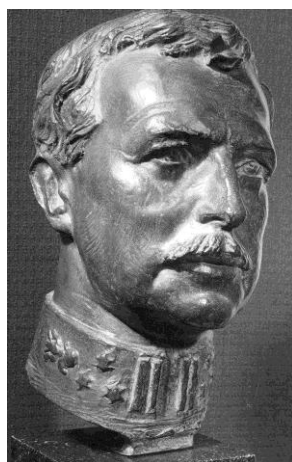

Links: Het geboetseerde terracottabeeld “Meisje met hoed” (T00751) (ca 1926-1950) is het portret van zijn dochter. Het is gesigneerd aan de zijkant ‘WAR V ASTEN 2/5’.

Rechts: Het gekleurde terracottabeeld “knielende vrouw” (T00753). Dit beeld werd op 28 september 1951 door Taxandria, met

een stedelijke toelage, bij de kunstenaar in Elsene aangekocht.

Links: ‘Hoofd van Albert I’, koning der Belgen van 1909 tot 1934 in gebronsde pleisterkalk, achteraan gesigneerd in wit (T00783). Dit stucwerk werd gemaakt als model voor het bronzen exemplaar van het Belle-vuuseum. In Brussel.

Rechts: ‘Kop van een jonge dichter’ of ‘van een Waalse dichter’ in witte marmer (T01261). Signatuur gebeiteld

WAR VAN ASTEN.

- Een bronskleurig beschilderd terracottabeeld ‘Ecce Homo’: een staande Christus, driekwart, met doornenkroon, mantel en rietstengel.
- Nog een beeld van zijn dochter, maar nu van geboetseerd pleister.
- Beeld van een liggende motorrijder in witte steen gehouwen.
- Buste van Koningin Astrid van België in terracotta.
- Rood gekleurd gipsen beeld van OLVrouw met Kind, liggend in haar armen. Zij houdt haar wang innig tegen het Kind aangedrukt.

Enkele jaren voor zijn overlijden nam War Van Asten opnieuw contact op met Taxandria: Brief van War Van Asten, Isidoor Verheydenstraat 15 in Elsene, 26 februari 1951, gericht aan kan. J.E. Jansen die twee jaar eerder overleed. (Verenigingsarchief Taxandria, SAT 28.038)

Zeer Eerwaarde Heer

Jaren geleden, wel 'n twintigtal denk ik, had ik de bijzonderen eer uw bezoek te mogen ontvangen. U koos toen twee beeldjes voor 't museum van Taxandria. [...] Er zijn in mijn atelier verschillende werken waar ik bijzonder aan hou omdat ik meen dat ze behoren tot wat ik in 't begin maakte. De andere worden trouwens geleidelijk vernietigd. Voor de eerste meen ik te moeten zorgen dat ze behouden blijven en zou ik met genoegen zien indien dit in mijn geboortestreek kon gebeuren. Zou daar eventueel plaats voor zijn in 't Museum van Taxandria? Mocht dit voorstel door U Eerwaarde in overweging kunnen genomen worden, dan zou ik u beleefd verzoeken 'n kijkje te komen nemen in mijn atelier. Wil ondertusschen, zeer Eerwaarde Heer, mijne eerbeidige groeten aanvaarden, Hoogachtend, W Van Asten

Hieronder leest u het antwoord van Raymond Peeters van 13 maart 1951.

Zeer Geachte Heer van Asten,

Uw brief, al ontving ik hem met vertraging en langs een omweg, kwam toch uiteindelijk terecht. Namens het Museumbeheer dank ik U waarlijk zeer hartelijk voor het aanbod dat U daarin doet, en waarop van onzentwege zeer gaarne wordt ingegaan.

Ik hoop in de eerstvolgende dagen, met een medebestuurslid, U een bezoek te komen brengen en de zaak te bespreken. Zodra de datum voor dit bezoek vast staat schrijf ik U daarover. Waarschijnlijk zal dit bezoek in de namid dag vallen, indien zulks U niet ongelegen komt.

De beide beeldjes die Kanunnik Jansen zaliger destijds voor "Taxandria" medebracht, een "Ecce homo" en Uw moeder, zijn nog altijd in de verzameling van het museum aanwezig en worden er ten zeerste gewaardeerd.

Gelieve te aanvaarden, Geachte Heer van Asten, de betuiging van mijne oprechte dankbaarheid en hoogachting,

Raym. Peeters
Stadsarchivaris-Conservator

Aanwinsten nieuwe boeken Wetenschappelijke Stadsbibliotheek Taxandria

Het stadsarchief van Turnhout bevat een zeer rijke wetenschappelijke **bibliotheek** die haar oorsprong vindt bij de Taxandriakring en de privébibliotheek van kanunnik J.E. Jansen. Volgende aanwinsten werden de voorbije weken toegevoegd.

- De adel in Noord-Brabant. Groepsvorming, adellijke levensstijl en regionale identiteit, Douma, Klaasje, 2015.
- Wonen als een arbeider in een textielstad. Arbeidshuisvesting in Tilburg 1870-1938, Timmermans, Jan, 2015.

Natuurpuntlezing over de wolf in de Kempen

Taxandrialid Gie Luyts die eerder een boek publiceerde over de wolf in de Kempen legt uit hoe de wolf nu geleidelijk zijn areaal terug uitbreidt naar het westen van Europa. Maar vroeger maakte hij hier deel uit van onze natuur. Zijn aanwezigheid toen wordt uitgebreid toegelicht in een lezing. Er wordt ook bekeken of de wolf hier nog wel terug een toekomst heeft.

Praktisch: 27 februari 2016 om 20 uur; Een organisatie van Natuurpunt Turnhoutse Kempen In het Natuurhuis, Graatakker 11 in Turnhout.

Zoektocht naar priester Hendrik Sloots

Karolien Joossens is als voorbereiding voor haar roman over het oorlogsdrama van Meensel-Kiezegem (aug. 1944) op zoek naar meer info over priester Hendrik Sloots. Hij werd geboren in Nuenen (NL) op 25 april 1886. Vanaf 26 december 1940 was hij priester in Meensel. Na zijn pensionering verbleef hij anderhalf jaar in Home Sint-Lucia in Turnhout, waar hij op 31 augustus 1964 overleed. Het archief gasthuizusters, het Aartsbischoppelijk Archief van Mechelen, het parochiearchief van Sint-Pieter bevatten geen gegevens over E.H. Sloots.

Joossens is vooral op zoek naar dagboeken, brieven, een liber memorialis of andere documenten die handelen over het voornoemde oorlogsdrama. Mocht u meer weten over deze priester, mag u contact opnemen met ons of met krol_joossens@yahoo.co.uk

Reacties van leden

Dhr. Bart Voordeckers (één van onze jongste leden) herkende als enige het gebouw dat we u in de vorige nieuwsbrief toonde (Taxandria Nieuws 4.2015 p. 56.) Hij schreef: “Het is volgens mij de achterkant van de oude fabrieken van Chemica op de Nieuwe Kaai (hoek Harmoniestraat) waar nu het rusthuis is. Eind jaren '80 hebben mijn ouders daar met een zaadhandel gezeten. Nadien zat hier Sedec. Op de plaats waar de foto genomen werd staan nu garageboxen en in de aanbouw links heeft een ander Taxandrialid, Luc Bauweraerts, zoon van oud-burgemeester Henri, ook nog een stapelplaats gehad.” Bart heeft de bouwplannen opgezocht die zijn stelling bevestigen. Luc Bauweraerts vulde verder aan: “Voor zover ik het kan beoordelen is dit inderdaad het gebouw op de Nieuwe Kaai. Vóór de Tweede Wereldoorlog produceerde mijn vader satijnwit in dat gebouw. Deze stof werd gebruikt door de papierverwerkende nijverheid, o.a. om papier van missalen te verven.” Vriendelijke dank voor de reactie!

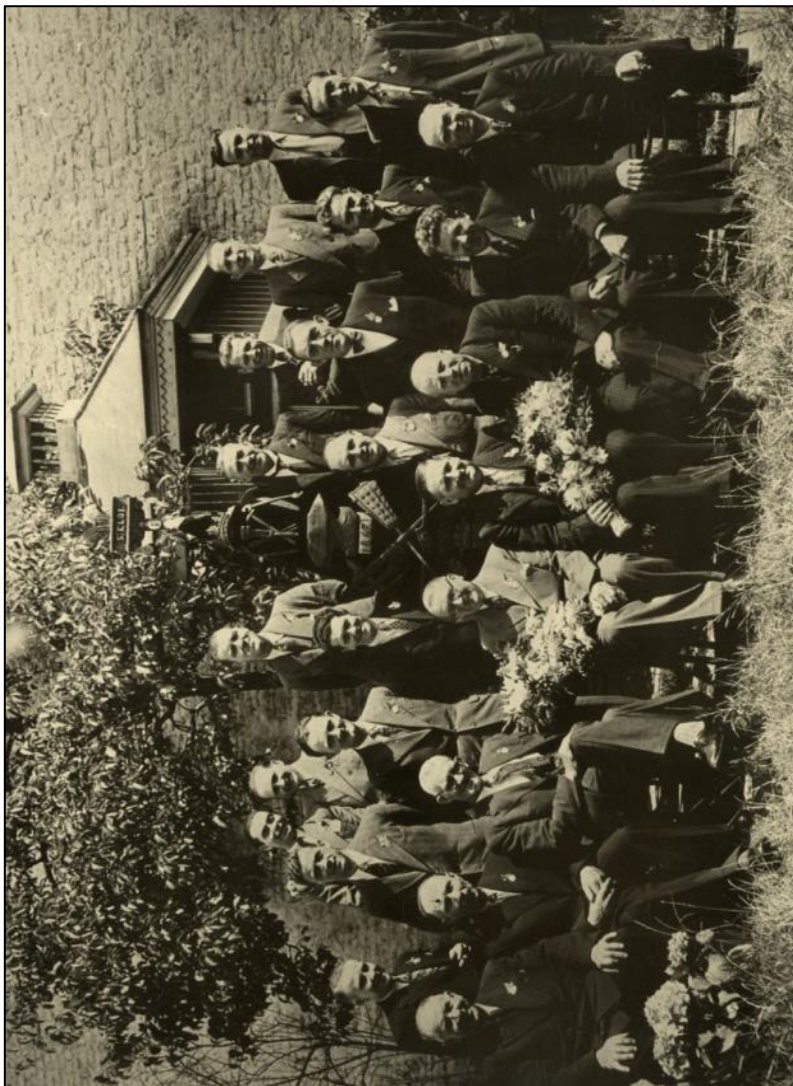

De Nieuwe Kaai eind de jaren 1980. Links ziet u Sedec en de Subara-garage; rechts de betoncentrale. Foto herkomst onbekend, FB-groep 'Turnhout van toen'.

Foto (voorlopig?) onbekend nummer 22

Het stadsarchief van Turnhout bevat heel wat foto's waarvan de inhoud onbekend is. Onderstaande foto toont een foto van de vereniging Sint-Elooi van zelfstandige metaalbewerkers uit Turnhout. Wie zijn deze leden? Waar werd de foto gemaakt (zie houten huisje achteraan)? Waar is die standaard nu? Bestaat deze vereniging nog?

Stuur uw antwoord naar taxandriavzw@gmail.com met vermelding van nummer 22. Alvast bedankt.

Lidmaatschap

Om toe te treden tot de Taxandriakring stort u het lidgeld op rekening-nummer (iban) BE 71 2300 1972 5069 met het BIC-adres GEBABEBB van vzw Taxandria Turnhout met vermelding van uw naam en adres.

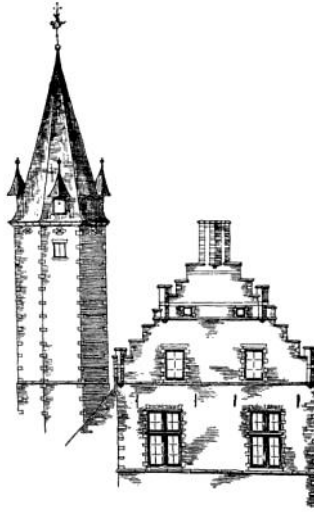
Het jaarlijkse lidgeld bedraagt :

Studenten min 25 jaar	€ 15	+	voor buitenlandse leden
Gewoon lid	€ 20		€ 10 supplement voor
Erelid	€ 30		verzendingskosten
Beschermid	vanaf € 50		

Voordelen van lidmaatschap:

- ⇒ Jaarboek met talrijke geschied- en oudheidkundige publicaties. Dit boek telt ca. 300 pagina's (gratis).
- ⇒ Vier edities van het ledenblad Taxandria Nieuws (gratis).
- ⇒ Twee uitstappen per jaar naar een Belgische of buitenlandse historische plaats, onder leiding van bekwame gidsen. (betalend)
- ⇒ Boeiende voordrachten over uiteenlopende cultuurhistorische thema's (gratis).
- ⇒ Gratis (persoonlijke) toegang tot de musea van TRAM41: het Taxandriamuseum, het Begijnhofmuseum en het Nationaal Museum voor de Speelkaart.

Voor andere initiatieven of extra informatie verwijzen we graag naar de website www.taxandriavzw.be,
<http://www.facebook.com>
of naar voorzitter Bert Hendrickx
(014/44.04.85)(taxandriavzw@gmail.com)

**Vlaamse
overheid**

V.U.: Bert Hendrickx - Hertestraat 18 - 2300 Turnhout - taxandriavzw@gmail.com